

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja Haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Hariduskorralduse õppekava

Katre Koit

LÄHENEMISVIISID SISEMISELE KVALITEEDIKINDLUSTAMISELE JA-
HINDAMISELE EESTI ÜLIKOOLIDES NING LÄHENEMISVIISIDE KOOSKÕLA
EUROOPA KÕRGHARIDUSRUUMI KVALITEEDIKINDLUSTUSE STANDARDITE JA
SUUNISTEGA

Magistritöö

Juhendaja: Anita Kärner

Kaasjuhendaja: Maiki Udam

Läbiv pealkiri: Sisemine kvaliteedikindlustamine ja -hindamine

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Anita Kärner (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaasjuhendaja: Maiki Udam (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:.....

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Kõrghariduse kvaliteedikindlustamise ja -hindamise teoreetilised lähtekohad	5
1.1. Kvaliteedi mõiste ja kvaliteedikindlustamise eesmärk.....	5
1.2. Huvigruppide roll kvaliteedikindlustamises	7
1.2.1. Tagasiside kui kvaliteedikindlustamise ja -hindamise mehhanism.....	10
1.3. Kvaliteedikindlustamise ja -hindamise meetodid.....	12
1.4. Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse standardid ja suunised	17
2. Uurimuse meetodika	19
2.1. Valim	20
2.2. Andmeanalüüsi meetod	22
3. Tulemused ja arutelu	23
3.1. Kvaliteedikindlustuse poliitika ja kord.....	24
3.2. Õppekavade kujundamine ja kinnitamine	27
3.3. Õppijakeskne õppimine, õpetamine ja hindamine.....	29
3.4. Üliõpilaste vastuvõtt, edasijõudmine, tunnustamine ja sertifitseerimine	33
3.5. Akadeemiline personal	34
3.6. Õpiressursside tagamine ja üliõpilaste toetamine.....	36
3.7. Teabe haldamine.....	38
3.8. Avalik informatsioon.....	42
3.9. Õppekavade pidev monitoorimine ja perioodiline ülevaatus	43
3.10.Perioodiline väline kvaliteedihindamine	46
4. Uurimistöö piirangud ja rakendatavus	47
Kokkuvõte	48
Summary	49
Tänu sõnad	50
Autorsuse kinnitus.....	50
Kasutatud kirjandus.....	51
Lisad.....	56

Sissejuhatus

Viimase 20 aasta jooksul on kõrgharidus olnud kiires muutumises ning üks olulisemaid arenguid valdkonnas on olnud kvaliteedikindlustamise tähtsuse tõus (Bollaert, 2014a; Harvey & Stensaker, 2008; Sursock & Smidt, 2010; Westerheijden, 2005).

Globaliseeruv majandus, muutuv demograafiline situatsioon, suurenev mobiilsus ning konkurents on haridusasutusi suunanud üha suuremat tähelepanu pöörama võimalustele, mis aitaks püsida konkurentsivõimelise ning ühtlasi tagaks lõpetajatele parima võimaliku hariduse ja ettevalmistuse edasiseks eluks. Kuna maailmamajandus on muutunud avatumaks ja vähenenud on tõkked kaupade, teenuste, kapitali ja inimeste liikumisele, on ka kõrghariduses oluliselt suurenenud rahvusvahelistumine, seda nii üliõpilaste, akadeemilise personali kui ka õppekavade osas.

Euroopa mastaabis on kõrghariduse kvaliteedikindlustamise arengul oluline roll olnud 1999. aastal alla kirjutatud Bologna deklaratsioonil (Westerheijden, 2005). Deklaratsiooni eesmärgiks oli luua Euroopa ühtne kõrgharidusruum. Bologna deklaratsioonis on nimetatud kuus olulisemat tegevussuunda kõrghariduses, neist üks on Euroopa koostöö edendamine kvaliteedi tagamise alal kõrghariduses (The European Higher..., 2013). Seatud eesmärgi olulisusele osundavad ka nii 2010 kui 2015 Euroopa Ülikoolide Assotsiatsiooni poolt läbi viidud küsitluse tulemused. Euroopa kõrghariduspiirkonna esindajad hindasid mõlema uuringu puhul kvaliteedikindlustamise kõige olulisemaks reformiks (Sursock, 2015; Sursock & Smidt, 2010).

Euroopa tasandil on kvaliteedikindlustamisele 2005. aastal kehtestatud ja 2015. aasta mais uuendatud üldised Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse standardid ja suunised (ESG), millest lähtuvalt on riikidel soovitatav kujundada oma vajadustele vastavaid kvaliteedikindlustamise ja -hindamise süsteeme (Standards and Guidelines..., 2015). Standardid ja suunised on soovituslikud ning õppekvaliteedi tagamise osas lasub kokkulepitud põhimõtete kohaselt peamine vastutus kõrgkoolil enesel (Berliini kommünikee, 2003).

Alates 2000. aastast on kõrghariduse reformimisel ka Eestis järgitud Bologna protsessi põhimõtteid (Vaht, Tüür & Kulasalu, 2010). Eestiseseselt reguleerivad ülikoolide tegevust mitmed õigusaktid. Neist olulisim, Ülikooliseadus, ei sätesta, kuidas ülikoolid oma sisemise kvaliteedikindlustamise ja -hindamissüsteemi peavad üles ehitama (Ülikooliseadus, 2013).

Kõrgharidusstandardi § 6 lg 2 sätestab, et õppekavad ja õppetöö läbiviimine peavad olema kooskõlas õppeasutuse sisemiste kvaliteedistandardite ning siseriiklike ja rahvusvaheliste kvaliteedinõuete ning -kokkulepetega (Kõrgharidusstandard, 2013). Seaduses viidatakse

vajadusele kehtestada sisemised kvaliteedistandardid, samas ka siin ei sätestata täpseid reegleid, jättes ülikoolidele võimalus kujundada oma vajadustele vastav süsteem.

Ülikoolidel on küll seadusekohane kohustus järgida siseriiklikke ja rahvusvahelisi kvaliteedinõudeid, kuid toimimist reguleerivad seadused jätavad kvaliteedialase töö sisulisel korraldamisel ja fookuse seadmisel ülikoolidele suhtelise vabaduse. Sellest tulenevalt on käesoleva töö uurimisprobleemiks, millised on Eesti Ülikoolide lähenemisviisid õppetegevuse sisemise kvaliteedi kindlustamiseks ja hindamiseks ning kuidas on valitud lähenemisviisid kooskõlas ESG I osaga, alapealkirjaga „Sisemise kvaliteedikindlustuse Euroopa standardid ja suunised“.

Magistritöö eesmärk on kirjeldada Eesti kuue avalik-õigusliku ülikooli lähenemisviise õppetegevuse sisemise kvaliteedikindlustamisele ja -hindamisele ning analüüsida valitud lähenemisviiside kooskõla soovituslike Euroopa kõrgharidusruumi sisemise kvaliteedikindlustuse standardite ja suunistega.

Magistritöö koosneb neljast peatükist. Töö esimeses peatükis selgitatakse kvaliteedi tagamise eesmärki ning tähendust, samuti tuuakse välja kõrghariduse kvaliteedikindlustamise ja -hindamise teoreetilised lähtekohad ning seotud uuringute tulemused. Lähemalt vaadeldakse kõrghariduse kvaliteeditagamise süsteemi Eestis. Teises peatükis kirjeldatakse valimit ja uurimise metoodikat, selgitatakse andmete kogumise metoodikat ning analüüsi meetodit. Töö kolmandas peatükis tuuakse välja saadud uuringu tulemused ning esitatakse tulemuste analüüs ja tuuakse välja seosed eelnevalt esitatud teoreetiliste seisukohtade ning varasemate uuringute tulemustega.

1. Kõrghariduse kvaliteedikindlustamise ja -hindamise teoreetilised lähtekohad

1.1. Kvaliteedi mõiste ja kvaliteedikindlustamise eesmärk

Käesolevas peatükis on välja toodud, mida kvaliteedi all mõistetakse ja kuidas tajutakse ning määratletakse kvaliteeti kõrghariduses. Ülevaade aitab mõista, millele kvaliteedikindlustamisel peaks tähelepanu pöörama.

Selleks, et saadaks aru, et kvaliteet on oluline, peab eelnevalt sõnastama, mida kvaliteedi all üldse mõistetakse (Oakland, 2003; Bollaert, 2014a). Nii kvaliteedi üldise mõiste selgitamisel, kui ka kvaliteedi mõistmisel kõrghariduse kontekstis on välja pakutud mitmeid erinevaid võimalusi:

- 1) Rahvusvahelise kvaliteedijuhtimise aluste ja sõnavara standardi ISO 9000 järgi mõistetakse kvaliteedi all **vajaduste ning ootuste täidetuse määra**, kusjuures silmas peetakse nii kohustuslikke nõudeid kui ka muid kindlaksmääratud või üldiselt eeldatud ootusi (Kvaliteedijuhtimissüsteemid..., 2007).
- 2) Garvin (1988) pakub kvaliteedi defineerimiseks välja 5 erinevat lähenemisviisi: kogemuse põhine, tootel põhinev, tarbija põhine, tootmisel põhinev ja väärtusel põhinev. Sellise lähenemise puhul defineeritakse kvaliteedi mõiste vastavalt seatud fookusele.
- 3) Fookust kitsendades tähendab kvaliteet, olenemata organisatsiooni tüübist, lihtsalt kliendi nõuete täitmist (Oakland, 2003). **Kliendi nõuded** tuleb esmalt välja selgitada ning nõuete täitmine võib hõlmata nii kättesaadavust, kättetoimetamist, töökindlust, hooldatavust kui tulusust (Ibid, 2003).
- 4) Juran ja Godfrey (1998) täiendavad, et kvaliteet tähendab toote või teenuse neid omadusi, mis **vastavad kliendi ootustele ning tagavad kliendi rahulolu**. Samuti tuuakse välja, et kvaliteet tähendab **vigade puudumist** (Juran & Godfrey, 1998).

Kõrghariduse kvaliteedi defineerimisel kasutatakse sarnaseid lähenemisi. UNESCO poolt defineeritud kõrghariduse kvaliteedi mõiste kohaselt vaadeldakse kõrghariduse kvaliteeti kui mitmemõõtmelist mõistet, mis peaks hõlmama kõiki hariduse pakkumisega seotud funktsioone ja tegevusi: õppekavasid, teadust, uurimistööd ja stipendiume, personali, üliõpilasi, ehitisi, rajatisi, seadmeid, õppekeskkonda, teenuseid ühiskonnale ja akadeemilist keskkonda (World Declaration on..., 1998). Jurani definitsioonile toetudes sõnastab Bollaert (2014a) kõrghariduse kvaliteeti kui määra, mis osas toode või teenus vastab ootusele või eesmärgile, mida klient nõuab või soovib ja mil määral toode või teenus pakub segamatut rahulolu eeldatava kestvuse jooksul. Eeldatava kestvuse all peetakse silmas kõrghariduse

kontekstis seda, et mida kauem õpingud lõpetanud tudengid tunnevad rahulolu saanud kvalifikatsiooni, hariduskraadi ja väljunditega, seda kõrgem on pakutud hariduse kvaliteet (Bollaert, 2014a).

Kvaliteeti võib defineerida ka järgmise nelja elemendi kaudu: objekt, standard, teema ja väärtused (Kemenade, Pupius & Hardjono, 2008). Sellise jaotuse korral tuleb kõigepealt välja selgitada objekt – mille kvaliteedist jutt käib? Kas räägitakse õppetöö või õppejõu kvaliteedist, üliõpilasest või organisatsioonist. Kui objekt on kindlaks tehtud, tuleb kinnitada kvaliteedistandardid. Selleks on vaja leida vastav otsustuskogu, kes määrab, millised omadused peaksid olema arvesse võetud ja milliseid kvaliteeti näitavaid standardeid tuleks kasutada kokkulepitud objekti puhul.

Harvey (2006) toob välja 5 erinevat kvaliteedi määratlust ja nende kasutusväärset kasutuskvaliteedi hindamisel:

- **Kvaliteet kui erakordsus** – kvaliteeti mõistetakse kui midagi erilist ja hinnalist. Traditsiooniline mõiste, millest on kõrghariduse hindamisel vähe kasu, kuna see ei defineeri viisi, mis määraks kvaliteedi.
- **Kvaliteet kui täiuslikkus või järjepidevus** – fookus on protsessi hindamisel, sobides eelkõige juhtimise ja akadeemilise hindamise konteksti.
- **Kvaliteet kui eesmärgipärasus** – hinnatakse toote või teenuse sobivust eesmärgiga. Ilma eesmärki defineerimata ei ole võimalik kujundada sobivaid kvaliteedikindlustamise meetodeid ja täita ootusi (Bollaert, 2014a). Eesmärgiks võib olla kliendi nõuete täitmine. Haridusvaldkonna puhul defineeritakse eesmärk institutsiooni missioonist või kursuse eesmärkidest lähtuvalt (Harvey & Stensaker, 2008).
- **Kvaliteet kui hinna väärilisus** (*value for money*) – hinnatakse investeringute tasuvust ja kulusid. Avalikud teenused, sealhulgas hariduse osas ootavad rahastajad aruandlust (*expected to be accountable*). Hinnale vastavust ootab ka üha enam üliõpilasi, kes oma raha kõrghariduse omandamisse on investeerinud (Harvey & Stensaker, 2008).
- **Kvaliteet kui muutumine** – kvaliteeti nähakse muutuste protsessina, mis kõrghariduses lisab väärtust üliõpilastele läbi õpingute aja.

ISO 9000 standardi 8-st põhimõttest ühes tuuakse välja **kliendikesksuse mõiste**:

„Organisatsioonid sõltuvad oma klientidest ja seetõttu peaksid mõistma kliendi hetke- ja tulevikuvajadusi, peaksid täitma kliendi nõudeid ning püüdma ületada kliendi ootusi“

(Kvaliteedijuhtimissüsteemid..., 2007). Juhul kui kvaliteedi defineerimisel kõrghariduses võtta aluseks kliendi rahulolu ja tema nõuete täitmine, siis vajab ka klient, kelle ootusi täidetakse, täpsemat määratlemist. ISO juhendmaterjalis haridusasutustele ja vastavas Eesti standardis EVS 902 kasutatakse kliendi asemel õppija mõistet ning seatakse haridusasutuse tippjuhtkonna kohustuseks välja selgitada ning dokumenteerida õppijate vajadused ja ootused õppekava nõuete vormis, mis sisaldavad õppimise väljundeid ja spetsiifilisi toimivuse näitajaid (Tammaru, 2014). 2006. aastal läbiviidud kõrgkoolide kvaliteedialase olukorra kaardistuses toodi välja, et kõrgkoolid ja üliõpilased on omavahel kokku leppinud, et üliõpilast ei nimetata kliendiks, vaid osapooleks (Kvaliteedialase olukorra kaardistamise..., 2006), kuid kvaliteedijuhtimise seisukohalt võib üliõpilast vaadelda kui klienti. Kliendi all mõistetakse organisatsiooni või isikut, kes võtab protsessi tulemuse vastu (Kvaliteedijuhtimissüsteemid..., 2007). Samas on haridusasutuse klient duaalses rollis – ühelt poolt võtab ta pakutud teenuse ehk õppimisvõimaluse vastu; teiselt poolt on ta õppimisprotsessis aktiivne osaleja ja vastutab kvaliteetse tulemuse saavutamise eest (Tammaru, 2014).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kvaliteedi all, olenemata organisatsiooni tüübist, peetakse eelkõige silmas kliendi ootuste ja nõuete täitmist (Oakland, 2003; Juran & Godfrey, 1998; Kvaliteedijuhtimissüsteemid..., 2007). Samuti on oluline eelnevalt välja selgitada, mida konkreetse objekti kvaliteedi all silmas peetakse (Oakland, 2003; Juran & Godfrey, 1998; Garvin, 1988; Kemenade, Pupius & Hardjono, 2008; Harvey, 2006), mis on kvaliteedikindlustamise eesmärk (Langfeldt et al., 2009) ja kes on klient, kelle ootuste täitmise nimel tegutsetakse. Harvey (2006) jaotusest lähtudes on kvaliteet kõrghariduses enim defineeritav kui eesmärgipärasus ning jätkuv parendamine. Määratud eesmärgid ei tohiks aga jääda pelgalt strateegilistesse dokumentidesse, visiooni ja missiooni kirjeldusse, vaid peaksid olema integreeritud kõigisse protsesse reguleerivatesse dokumentidesse.

1.2. Huvigruppide roll kvaliteedikindlustamises

Käesolevas peatükis antakse ülevaade kõrghariduse huvigruppidest, tuuakse välja nende huvid ja ootused hariduse kvaliteedile ning seotud uuringute tulemused. Eraldi alapunktis tuuakse välja kliendi rahulolu ning tagasiside kogumise ja hindamise olulisus ning seotud uuringute tulemused. Teema avamine võimaldab selgemini mõista kõrghariduse kliendi definitsiooni ning kõrgharidusasutuse võimalusi kliendi ehk üliõpilase nõuetele ja ootustele vastava kvaliteediga kõrgharidust pakkuda.

Võttes arvesse ühiskonna arenguid ning kõrgkoolide vajadust kõigi nende muutuste taustal jätkuvalt kvaliteetset haridust pakkuda, on edukaks toimimiseks vaja tugevat koostööd mitte ainult valitsuste ja kõrgkoolide, aga ka kõigi huvigruppide, sealhulgas õpilaste ja nende perekondade, õpetajate, ettevõtluse ja tööstuse, avaliku ja erasektori majanduse, meedia, üldsuse, erialaliitude ja ühiskonna vahel (World Declaration on Higher..., 1998). Seega defineerides kvaliteeti tuleb lisaks otsesele kliendile, arvesse võtta ka seotud huvigruppide arvamust. Samuti on kõrgkooli sisendi, väljundi ja mitmete protsesside kavandamiseks oluline tuvastada huvigrupid (Bollaert, 2014a).

ISO 9000 standardi kohaselt loetakse huvipooliks isikut või gruppi, kes on huvitatud organisatsiooni toimivusest või edust (Tammaru, 2014). Õppeteenuste kontekstis loetakse huvipooliks üksikisikut, gruppi või organisatsiooni, kellel on õppeteenuse suhtes vahetu või kaudne huvi, sh selle juhtimise ja tulemuste või seotud protsesside või mõlema vastu (Õppeteenused mitteformaalses hariduses..., 2013).

Globaliseerumise ning neoliberaalse kõrghariduspoliitika mõjul on huvipoolte arv kõrghariduses oluliselt suurenenud (Vilgats, 2009). Eristada saab sisemisi ja välimisi huvigruppe. **Välimisteks huvigruppideks** loetakse tööandjaid, vilistlasi, riiki, üldhariduskooli ja teisi koostööpartnereid. **Sisemiste huvigruppide** nähaakse töötajaid ja üliõpilasi. Sisemiste ja välimiste huvigruppide oluline kokkupuutepunkt on vilistlased. Vilistlased võivad olla kogu õppekava osas head reflekteerijad, kuna neil on kogemus, kuidas omandatud väljundid sobivad tööturule ja neil pole vaja karta võimalikke tagajärgi liigse kriitika tõttu (Bollaert, 2014a). Samuti toob Bollaert (2014a) välja, et Euroopa kontekstis on vilistlaste ja tööandjate kaasamine sisemise kvaliteedikindlustamise protsessidesse, sh õppekavaarendusse algusjärgus, kuid uus ESG versioon rõhutab huvigruppide kaasamise vajadust varasemast veelgi enam.

Kõigi seotud huvigruppide eesmärgid on erinevad (Kemenade, Pupius & Hardjono, 2008) ning igal seotud huvipoolel on kvaliteedist oma nägemus, mida mõjutavad eelkõige tema konkreetsed huvid ja ootused (Westerheijden, 2005; Pukk, 2010; Udam, 2013). Kõrghariduse kvaliteedi defineerimine huvipoolte perspektiivist võib olla keeruline ka seetõttu, et samaaegne kõikide huvipoolte soovidega arvestamine võib esile kutsuda vastuolu (Vilgats, 2009).

Udam (2013) toob Eesti kontekstis välja järgmise huvigruppide jaotuse: **riik, turg** (*üliõpilased, potentsiaalsed üliõpilased ja tööandjad*) ja **akadeemiline maailm** (*ülikooli tippjuhtkond, professorid*) ning nende põhikarakteristikud. Uuringus toodi välja erinevused huvigruppide kvaliteedi hindamise eesmärkide, meetodite ja hinnatavate aspektide osas.

Udami (2013) uuringu tulemused näitavad selgelt, et uuringusse kaasatud erinevate huvigruppide esindajatel olid kõigil erinevad ootused kvaliteetse kõrghariduse osas. Riigi esindajate jaoks tähendas kvaliteet kõrghariduses eelkõige koostööd tööandjate ja teiste (rahvusvaheliste) institutsioonidega, millele järgnes lõpetajate edukus. J. Pukki (2010) samas valdkonnas läbiviidud uuringu tulemused osundavad täiendavalt, et valitsuse kui riigi esindaja huviks on, et kõrgkoolid kulutaksid raha otstarbekalt, toodaksid tipptasemel spetsialiste ning tagaksid diplomite vastavuse miinimumstandarditele. Riigi esindajad peavad oluliseks, et pakutav haridus oleks hinna vääriline. Kvaliteedi kui hinna väärilisus, kus kvaliteedina hinnatakse investeeringute tasuvust ja kulusid, kattub Harvey (2006) lähenemisega.

Turu esindajad pidasid oluliseks näitajaks lõpetajate edukust ning samuti õpetava personali kvalifikatsiooni (Udam, 2013). Samad tulemused on välja toonud ka Pukk (2010), et tööandjate huviks on lõpetajate oskuste vastavus tööturu nõudmistele ning oluline on lõpetajate tööhõive.

Akadeemilise personali esindajad pidasid kõige olulisemaks näitajaks teadusarenduse väljundit: grandid, publikatsioonid, tsitaadid (Udam, 2013). Pukk (2010) toob huvigrupina välja õppejõud, kelle huviks on teadmiste kvaliteetne vahendamine ja samuti teadusala töö. Õppejõud peavad oluliseks teadusarenduse väljundit ning kaalutlust, kas rakendatavad protsessid parendavad õppekavu, hindavad õpetamist ja üliõpilaste õppimist.

Rektorite esindajad tõid välja tudengikandidaatide ja õppejõudude kvaliteedi ning õpikeskkonna seisukorra ja lõpetajate edukuse (Udam, 2013).

Gümnaasiumi õpilased pidasid samas tähtsaks õpilaskesksust, lõpetajate edukust, samuti õpetava personali pädevust ning ülikooli mainet. Üliõpilased mõistsid kvaliteeti kui õpikeskkonna seisukorda, sotsialiseerumisvõimalusi, koostööd tööandjate ja teiste (rahvusvaheliste) institutsioonidega, akadeemilist õhkkonda - kollegiaalsust üliõpilaste ja õppejõudude vahel ning õpilaskesksust ja õpetamise meetodeid (Udam, 2013). Ka Pukki (2010) uuringu tulemusel on üliõpilaste huviks maksimaalselt panustada enesearendamisse ja oma võimaluste avardamisse, sotsialiseerumisvõimalused, koostöö tööandjate ja teiste institutsioonidega.

Kui eelpool nimetatud uuringud viitavad, et iga huvigrupi siseselt on huvid sarnased, siis on läbi viidud ka uuringuid, mis väidavad, et erinevused kvaliteedi mõistmisel võivad tekkida samas huvigrupis. Erinevused tekivad eelkõige sarnastes huvigruppides, kes toimivad erinevates keskkondades. Nii näiteks Türgi ja Austraalia äriduse valdkonna akadeemilise personali seas läbiviidud ühisuuringus hinnati ja võrreldi akadeemilise personali tõekspidamisi ja hoiakuid kvaliteedi osas. Uuringu tulemustest selgus, et hetkeolukorda

silmas pidades hindas akadeemiline personal Türgis kõige olulisemaks kvaliteedi taotluseks täiuslikkust, Austraalias seevastu peeti oluliseks eesmärgipärasust. Soovitud olukorras oleks Türgis jällegi esikohal täiuslikkuse taotlemine, kuid Austraalias peeti oluliseks muutumist. Uuringu tulemused osutasid, et üks lähenemisviis kvaliteedi parendamisele ja kvaliteedi tagamisele võib tõenäoliselt ebaõnnestuda. Oluline on tunnustada ja austada erinevaid lähenemisviise sõltuvalt rakendamise kontekstist ja rakendaja taustast (Kalayci, Watty & Hayirsever, 2012).

Blanco-Ramirezi & Bergeri (2014) poolt Ameerika Ühendriikides läbiviidud uuringu tulemusel jõuti aga järeldustele, et kuigi riikide taustad võivad olla väga erinevad, siis kvaliteedi tagamise meetodid ja nõuded on riigiti suhteliselt sarnased.

Eelnevat kokku võttes võib väita, et kvaliteedi defineerimisel on oluline kindlaks teha kõik huvigrupid, kes on huvitatud organisatsiooni toimivusest (Tammaru, 2014). Nii eesmärgist kui ka üksusest ja protsessist lähtuvad sisemised kui välised huvigrupid, tuleb identifitseerida ja kaasata (Bollaert, 2014a). Valdavalt tuuakse välja, et kvaliteedikindlustamise ja -hindamise fookus võib institutsioonides olla erinev ja sõltuda konkreetsest objektist, institutsioonist, kliendi ootustest ja huvigruppide vajadustest (Kalayci, Watty & Hayirsever, 2012; Udam, 2013; Vilgats, 2009; Kemenade, Pupius & Hardjono, 2008).

1.2.1. Tagasiside kui kvaliteedikindlustamise ja -hindamise mehhanism.

Klientide rahulolu suurendamine ja tagasisidemehhanismide parendamine aitab kaasa kvaliteedi tõstmisele (Golder et.al. 2012) ning selleks tuleb planeerida sobiv kontrollmeetod (Juran & Godfrey, 1998). Organisatsioon peab leidma sobivad meetodid ja vahendid, mille abil saadakse informatsiooni ja andmeid kliendi rahulolu kohta, samuti tuleb määrata selliste ülevaatuste iseloom ja sagedus (Oakland, 2006).

Tänases muutavas maailmas üha kasvava konkurentsi tingimustes suureneb kõrgkoolide vastutus pakutavate teenuste järjepideva monitoorimise ja pideva parendamise eest. Mitte ainult põhiprotsesside, õppe- ja teadustegevuse, vaid kogu õppekeskkonna osas. Juba 1998. aastal sätestati UNESCO deklaratsiooniga, et riiklikud ja asutuste sisesed otsustajad peavad asetama üliõpilased ja nende vajadused keskele kohale ning peavad arvestama nende kui oluliste ja usaldusväärsete partneritega kõrghariduse uuendamisel. Selline lähenemine peaks hõlmama üliõpilaste osalemist küsimustes, mis puudutavad hariduse taset, hindamisi, õppemeetodite ja õppekavade uuendamist ning institutsioonilise raamistiku ja poliitika kujundamist ja institutsioonide juhtimises osalemist (World Declaration on Higher..., 1998).

Euroopa ülikoolide seas läbiviidud küsitluse tulemused viitasid, et kvaliteedikindlustamise protsess, sealhulgas üliõpilaste hinnangud protsessile küll toetavad õpetamise kvaliteeti, kuid seejuures toetatakse liigselt üliõpilaste küsimustikele kui ainukesele hindamise meetodile (Sursock, 2015). Sarnasele tulemusele jõuti 2014. aastal läbiviidud üliõpilaste tagasiside uuringus Eesti kõrgkoolides (Haaristo, 2014), kus toodi välja, et Eesti kõrgkoolide tagasisidesüsteemides on kesksel kohal üliõpilaste tagasiside küsitlused õppeainetele ja õppejõududele ning muid meetodeid valdavalt ei kasutata. Tavapäraste, standardsete küsimustike puhul loetakse miinuseks, et vastajad kaotavad kiirelt huvi ning peale paari semestrit küsimustikule vastanud tudengite hulk oluliselt langeb. Samuti on keeruline ning ajamahukas koostada küsimustikke, mille tulemused annaksid olukorrast täpse ülevaate (Sick, 2000). Austraalias tehti 10 aasta jooksul läbiviidud kvaliteediauditite põhjal järeldus, et tavapärastest anonüümsetest tagasisideküsitlustest oluliselt rohkem on kasu üliõpilaste kaasamisest intervjuueeritavatena auditite valimitesse (Shah & Jarzabkowski, 2013). Sama tulemuseni jõuti Taanis läbiviidud seitsme-aastases uuringus (Sick, 2000). Uuringu jooksul kasutati hindamisel erinevaid meetodeid. Kõige mõjusamaks osaks hindamistsükli loeti tudengite ja õppejõudude arutelu ja selle tulemusi.

Begnum & Stjerno (2000) uurisid, kuidas tagasisidest saadud tulemusi kasutades õppetegevuse kvaliteeti parendada. Olulisemad hindamisvaldkonnad üliõpilaste seas läbiviidud küsitluses olid õppekvaliteet, sh õppejõudude osa protsessis, üliõpilaste isiklik areng ja õppimine ning nende endi tööpanus. Samuti küsiti hinnanguid õppekeskkonna kohta. Kuigi uuringu põhjal viidati, et üliõpilaste ootused ja sellest tulenevalt ka rahulolu erinevate valdkondadega võivad oluliselt erineda, leiti, et üliõpilaste tagasisideküsitluste tulemusi saab ära kasutada kolmel erineval moel:

- tähelepanu juhtimine olulistele puudustele juhtimises ja õppetöökorralduses;
- koostöö stimuleerimine üliõpilaste, õppejõudude ja administratsiooni vahel;
- õppemeetodite varieerimise soodustamine (Begnum & Stjerno 2000).

Palermo (2013) toob ühe tagasiside kasutamise probleemina välja, et hoolimata üliõpilaste tagasiside olulisuse rõhutamisest jäävad siiski üles küsimused üliõpilaste hinnangute tõele vastavuse ja nendest saadava kasu osas ning sageli jääb tulemuste jagamine ja arvestamine piiratuks. Juhul kui selles ka nähakse võimalust tulemuslikkuse ja kvaliteedi parendamiseks, siis ei pruugita osata valida sellega arvestamiseks sobivaid tegevusi. Selliste sensitiivsete andmete töötlemiseks pakuti erinevate ülikoolide näidete varal välja järgmised võimalused (Palermo, 2013):

- luuakse erinevad protseduurireeglid üksuste ja õpetamise hindamiseks. Üksuse hindamisandmed on tavaliselt laiemalt kättesaadavad ja kasutatakse kogu üksuse täiustamiseks, õpetamise hindamisandmeid vastupidiselt levitatakse vaid valitud meeskonna liikmetele;
- erinevatele ametikohtadele, sõltuvalt rollist ja positsioonist, võimaldatakse andmetele eritasemetel ligipääs;
- parendusprotsessis kasutatakse esitatud tagasiside kokkuvõtteid;
- ühisel kokkuleppel jagatakse kõiki hinnanguid ja andmeid kogu asutuse ja liikmeskonnaga.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et parenduste planeerimiseks tuleb mõõta tulemusi (Wu, Zhang & Schroeder, 2011; Bollaert, 2014a) ning klientide rahulolu suurendamine ja tagasisidemehhanismide parendamine sobivate kontrollmeetoditega aitab kaasa kvaliteedi tõstmisele (Golder et. al. 2012; Juran & Godfrey, 1998). Üliõpilased ootavad, et õppejõud seaks standardid ja jälgiks õppeprotsessi (Mark, 2013). Kui me aga võtame üliõpilast kui klienti, peaksid nad ühiselt koos õppejõududega õppeprotsessis osalema, olles teadlikud oma ootustest ja soovitud tulemustest. Üliõpilased peavad sel juhul teadma, mida on vaja teha, olema võimelised seda tegema ja ühtlasi peavad ka soovima, et asi saaks tehtud. Seega üliõpilased, kes tahavad ülikooli hinnata, peavad esmalt olema teadlikud kehtivatest akadeemilistest standarditest ja nõuetest. Neil peab olema aega, ressursse ja piisav ettevalmistus, et olla hindamises edukad (Mark, 2013).

1.3. Kvaliteedikindlustamise ja -hindamise meetodid

Käesolevas peatükis tuuakse välja kvaliteedikindlustamise olulisus ja eesmärgid kõrghariduse valdkonnas. Antakse ülevaade kvaliteedikindlustamise ja -hindamise meetoditest ning tulemuste mõõtmise olulisusest. Eraldi alapunktina tuuakse välja töö uurimuse osas kasutatava Euroopa kõrgharidusruumi kõrgkoolide sisemise kvaliteedikindlustuse standardite ja suuniste põhilised eesmärgid ja olulisus.

Kvaliteedikindlustamine hõlmab protsessi, kuidas olemasoleva olukorra teadasaamiseks on organiseeritud sisemine kvaliteedihindamine ja kuidas selle alusel kvaliteeti parandatakse (Westerheijden, 2005). Kvaliteedikindlustamine võib hõlmata ka kogu kvaliteedihindamise süsteemi, nii sise- kui välishindamist (Westerheijden, 2005; Kettunen, 2012).

Kvaliteedikindlustamise üldine eesmärk on üldjuhul millegi parendamine (Langfeldt et. al., 2009). Rahvusvahelise kvaliteedijuhtimise aluste ja sõnavara standardi ISO 9000 kohaselt

kehtestatakse organisatsioonile kvaliteedipoliitika ja kvaliteedieesmärgid juhtimisele tähelepanu keskpunkti andmiseks ning soovitatavate tulemuste kindlaks määramiseks (Kvaliteedijuhtimissüsteemid..., 2007).

Kõrghariduse puhul on välja toodud järgmiseid kvaliteedikindlustamise eesmärke:

- kindlustamaks, et kõrgharidust pakkuv institutsioon, toimingud, õppekavad vastavad kokkulepitud standarditele;
- aluse loomine institutsionaalseks või õppekavade akrediteerimiseks;
- standarditele mittevastavate programmide sulgemiseks;
- potentsiaalsete tudengite ja teiste huvigruppide informeerimiseks institutsiooni ja pakutava hariduse kvaliteedist (Langfeldt et. al., 2009).

Kvaliteedikindlustamise süsteemid on vajalikud, et aidata kõrgharidust käimasolevate muudatustega kohandada (Bernhard, 2012) ning need näitavad, kuidas institutsioonil on õnnestunud püstitatud eesmärke saavutada (Kettunen, 2012). Kvaliteedikindlustamise süsteemid sisaldavad tavaliselt erinevate protsesside kirjeldusi (Kettunen, 2012) ning vajalikke tegevuspõhimõtteid, suhtumisi, toiminguid ja protseduure, mis aitavad kvaliteedi taset säilitada ja tõsta (Pukk, 2010). Bollaert (2014a) täiendab, et kvaliteedikindlustamine on juhtkonna lähenemine organisatsiooni kvaliteedile ja see põhineb kõigi huvigruppide osalusel täitmaks nende ootusi ja eesmärke nii kaua kui võimalik.

Ühe võimalusena võib kvaliteedi kindlustamisel aluseks võtta üldised kokkulepped ja standardid, nii nagu koostatud Euroopa kõrgharidusruumis ESG. **Standardid** on eelnevalt kehtestatud nõuded või normid, millega võrreldakse kas sisendit, väljundit või saavutatut (Pukk, 2010). Detailsemalt on standard kirjeldus või eeskirjade kogum, mis kirjeldab, kuidas organisatsioon ja tema inimesed peaksid arendama ja haldama materjale, tooteid, teenuseid, tehnoloogiaid, protsesse ja süsteeme, et rahuldada seotud huvigruppide vajadusi ja ootusi (Bollaert, 2014a). Kvaliteedi ja standardite vahele ei saa panna võrdusmärki. Kvaliteet näitab, kuidas asjad on tehtud, standardid on aga määratletud ning tavaliselt mõõdetavad näitajad, millega võrreldakse väljundit (Harvey, 2006).

Harvey (2006) eristab kõrghariduses neli valdkonda, mille hindamiseks standardid on vajalikud:

- akadeemilised standardid, mis seostuvad üliõpilaste vaimsete võimetega;
- pädevuse standardid, mis on seotud üliõpilaste tehnilise sooritusvõimega;
- teenuste standardid, mis on seotud teenustega, mida organisatsioon üliõpilastele pakub;

- organisatoorsed standardid, põhimõtted ja protseduurid, millega institutsioon kindlustab sobiva õppimise ja teadustegevuse keskkonna.

Vastavuse tagamiseks loodud kvaliteediprotseduurid põhinevad väliselt seatud kriteeriumitel, eesmärgiga tugevdada välist ülevaadet ja kontrolli ning vajadusel rakendada parendusmeetmeid. Parendamise puhul võivad eesmärgid ja fookus huvigruppide kaupa erineda. Kõikidel juhtudel on hindamiste eesmärk tulevikus paremate tulemuste saavutamine, mitte eelnevate saavutuste hindamine. Fookus ei ole kontrollil, vaid kvaliteedi tõstmisel (Kis, 2005).

Kvaliteedile ja parendamisele orienteeritud keskkonnas on **tulemuste mõõtmine** oluline. Mõõtmist on vaja, saamaks teada, kas kliendi nõuded ja seatud eesmärgid on täidetud. Samuti võimaldab mõõtmine võrrelda tulemusi standarditega, tuua välja probleemid ja vajalikud parendustegevused (Oakland, 2006). Selleks, et mõõta organisatsiooni tulemuste vastavust standarditele, kasutatakse indikaatoreid (tulemusnäitajaid). Tulemusnäitajad aitavad seatud standardile mõõdetavate osade kaupa anda hinnangut, kui palju organisatsioon on saavutanud või vastab standarditele (Bollaert, 2014a). Martin & Sauvageot (2011) kohaselt võib eristada tulemusnäitajate kolme kasutusala:

- avalikkuse või valitsuse informeerimiseks;
- poliitika, strateegia või plaani monitoorimiseks;
- kõrgkoolide süsteemi või institutsiooni juhtimiseks.

Bollaert (2014a) toob välja indikaatorite kasutamise detailsemad eesmärgid:

- eesmärkide saavutamise monitoorimine;
- protsessi parendamine;
- ülevaate saamine sisemistest protsessidest;
- olulisele keskendumine;
- organisatsiooni kvaliteedikultuuri identifitseerimine;
- välise kommunikatsiooni toetamine;
- aruandekohustuse täitmine.

Indikaatorite süsteemi loomine ei tohi olla esimene samm, vaid kvaliteedisüsteemi ja - poliitika lõpptulemus (Martin & Sauvageot, 2011).

Kõrghariduses kasutatavad kvaliteedihindamise eesmärgid ja meetodid erinevad mitmetes aspektides. Põhilised erinevused on selles, kes hindab, mida hinnatakse, kuidas hinnatakse ja kui sageli hinnatakse (Brennan & Stah, 2000). Kvaliteedihindamiseks võib defineerida ka

lihtsalt õppekava või organisatsiooni struktuuriüksuse (osakond, teaduskond, institutsioon), mis vastutab õppekava(de) eest, hindamist (Westerheijden, 2005).

Kvaliteedihindamise puhul võib välja tuua kaks põhilist eesmärki: parendamine ja vastavuse tagamine (Kis, 2005). Kvaliteedihindamine võib olla nii institutsiooni sisemine kui ka välishindamine (Brennan & Shah, 2000; Westerheijden, 2005). Hindamiseks valitud meetodika peaks olema teatud aja pärast korratav, et hiljem oleks võimalik muudatuste edukust ja ulatust mõõta (Tammaru, 2014). Meetodi valikul tuleb ka arvestada, et valitud protsess ja tulemused oleksid legitiimsed ning neid arvestavad nii akadeemilised ringkonnad kui ka seotud huvigrupid (Brennan & Shah, 2000).

Erinevus välimise ja sisemise kvaliteedikindlustamise vahel on selles, et sisemine kvaliteedikindlustamine keskendub pigem sisendile ja on rohkem fokuseeritud pidevale parendamisele ning väline kvaliteedikindlustamine on seotud pigem väljundi ja aruandluskohustusega (Bollaert, 2014a). Üksustesisest keskendub hindamine tavaliselt akadeemilistele ja pedagoogilistele väärtustele ja institutsiooni taseme hindamisel keskendutakse institutsionaalsetele eesmärkidele, kontrollile ja otsustele (Brennan & Shah, 2000). Kvaliteedihindamine kõrgkoolis keskendub põhiliselt õpetamise, teaduse, õppekava ja üliõpilaste rahulolu hindamisele või organisatsiooni hindamisele või kombinatsioonile mõlemast ja tavaliselt sisaldab hindamine kirjeldavat informatsiooni, sageli statistikat ja vahel hinnangulisi elemente (Brennan & Shah, 2000).

Kvaliteedi hindamiseks ja tulemuste mõõtmiseks kasutatakse erinevaid meetodeid.

Akrediteerimiseks nimetatakse tsüklilist kvaliteedihindamist või -auditit, mis annab eelnevalt kinnitatud ja avalikustatud standardite alusel kinnituse, et õppekava või üksus vastab või ületab teatud kvaliteeditaseme (Westerheijden, 2005; Kis, 2005). Akrediteerimine on OECD maades laialt kasutuses olev meetod. Ameerika Ühendriikides on nii institutsiooni kui õppeprogrammi akrediteerimine põhiline kvaliteedikindlustamise meetod. Ka Eesti ülikoolidel tuleb vastavalt Ülikooliseaduse § 12 läbida 7 aasta jooksul institutsionaalne akrediteerimine, mille tulemusel hinnatakse ülikooli juhtimise, töökorralduse, õppe- ja teadustegevuse ning õppe- ja uurimiskeskonna vastavust õigusaktidele, ülikooli eesmärkidele ja arengukavale (Ülikooliseadus, 2013).

Võrdlusanalüüs mõõdab konkrentsielise saavutamiseks organisatsiooni tööprotsesse, tooteid ja pakutavaid teenuseid ning neid võrreldakse konkurentide vastavate andmetega (Oakland, 2006).

Enesehindamise käigus võrreldakse hetkeolukorda ideaaliga ning antakse hinnang organisatsiooni erinevate valdkondade tasemetele organisatsiooni kogupotentsiaaliga

võrreldes. Enesehindamise käigus selgitatakse välja organisatsiooni või valdkonna tugevused ja parendamist vajavad valdkonnad ning hinnatakse saavutatud taset (Tammaru, 2014).

Enesehindamine on sageli esimeseks sammuks, mis eelneb välishindamisele. Samuti tuuakse välja (Brennan & Stah, 2000) võimalus, et väline hindamine on osa sisehindamise protsessist.

Uuringud viitavad, et enesehindamise tulemusi võib mõjutada see, kellele aruanne esitatakse ja milliseid edasisi otsuseid selle põhjal tehakse. Hiina ülikoolide eneseanalüüsi aruannete põhjal uuriti (Zou, Du & Rasmussen, 2012), kuidas ülikoolid mõistavad kvaliteeti ja kuidas nad oma kvaliteeti väljapoole kuvavad. Uuring järeldas, et väljapoole esitatav enesehindamise tulemus näitab pigem välismaailmale organisatsiooni kvaliteeti, kui et peegeldab õpetamise ja õppimise kvaliteeti (Zou, Du & Rasmussen, 2012).

Auditi puhul kontrollitakse otseste ja kaudsete eesmärkide täitmist. Eelkõige kasutatakse auditeid juhtimissüsteemide, protsesside ja toodete vastavuse hindamiseks (Sistok, 2014). Kasutatavaid auditeid võib liigitada ja defineerida järgmiselt:

Siseaudit – korraldatakse organisatsiooni siseselt, organisatsiooni huvides (Kvaliteedijuhtimise põhimõtted..., 2007; Oakland, 2006; Sistok, 2014).

Tarnija e. teise osapoole audit – korraldatakse organisatsiooni huvides teises organisatsioonis (Oakland, 2006; Sistok, 2014). Teise osapoole auditeid teostavad organisatsioonist huvitatud pooled, nagu kliendid või muud isikud nende volitusel (Kvaliteedijuhtimise põhimõtted..., 2007).

Sertifitseerimisaudit e. kolmanda osapoole audit - auditi viib läbi sõltumatu organisatsioon.

Välisauditi tulemused ja soovitused mõjutavad siseauditi rakendamist, olles tavapäraselt märksa põhjalikumad (Kettunen, 2012).

Akadeemilisi (kvaliteedi) auditeid viiakse tavaliselt läbi institutsiooni tasandil, keskendudes konkreetsele protsessile (Kis, 2005). Kvaliteediaudit on kaudset tüüpi hindamine, kuna see ei ole suunatud otseselt õppekavade või üksuste hindamisele. Pigem hinnatakse, kuidas üksused kvaliteeti juhivad (Westerheijden, 2005). Siseauditite tulemused näitavad institutsiooni või valdkonna võimalikku potentsiaali, kuna sisaldavad infot kvaliteedikindlustamise süsteemi toimivuse, tugevuste ning vajalike parendusvaldkondade kohta (Kettunen, 2012; Oakland, 2006). Cheng (2010) toob oma Inglismaal läbiviidud uuringus välja, et kaks kolmandikku küsitletud akadeemilise personali esindajatest pidasid auditit ja kvaliteeditagamise mehhanisme bürookraatlikuks tavaks ning leidsid, et selle mõju nende tööle on vähene. Samas Soomes läbi viidud uuringu tulemusena (Kettunen, 2012) jõuti

järelduseni, et süstemaatiline välisauditite ja sisemiste protsessiauditite läbiviimine edendab institutsiooni pidevat täiustamist.

Sisekontroll on õppe- ja kasvatustegevuse üle teostatav asutusesisene kontroll, mille eesmärk on kehtestatud nõuete ja normide täitmise tagamine (Hohensee, 2014). Audit sarnaneb olemuselt sisekontrolliga.

Kui lugeda kõrghariduses kvaliteediks eesmärgipärasust ning et nii toimimise eesmärgid kui kliendid ja kliendi nõuded on defineeritud, siis pidevaks parendamiseks on väga oluline tulemusnäitajate fikseerimine, nende täitmise regulaarne mõõtmine ja organisatsiooni toimimise hindamine. Siinjuures hindamiseks valitud meetod ei ole kõige olulisem, kuid oluline on jälgida, et tulemuste mõõtmisüsteemi loomine ei ole esimene samm, vaid kvaliteedisüsteemi ja -poliitika lõpptulemus (Martin & Sauvageot, 2011). Erinevad kvaliteedihindamise meetodid erinevad vähem, kui tavaliselt arvatakse ning hindamistulemuste mõju on sarnasem, kui oodatakse (Stensaker et. al., 2013). Üheks sellise ühtlustumise põhjuseks võib tuua kvaliteedi tagamiseks kehtestatud ühtseid reegleid ja standardeid. Nii näiteks on Euroopa mastaabis kasutusele võetud Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse standardid ja suunised (Stensaker et. al., 2013).

1.4. Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse standardid ja suunised

Euroopa tasandil kinnitatud Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse standardite ja suuniste rakendumise üheks ootuseks aastal 2005 oli, et kokkuleppeliste standardite ja suuniste kasutamine parandab kvaliteedikindlustust kogu Euroopa kõrgharidusruumis ja kõik kõrgkoolid ja kvaliteedikindlustusasutused saavad kasutada ühiseid kvaliteedikindlustuse võrdluspunkte. Standardid ja suunised on kirjeldatud sisemisele ja välisele kvaliteedikindlustusele ning välist kvaliteedikindlustust teostavatele asutustele (Standards and Guidelines..., 2015). Standardid kirjeldavad, millise resultaadini tahetakse teatud tegevustega jõuda ja suunised selgitavad, kuidas protsesse või protseduure tuleb teostada, et seatud standardile vastata (Bollaert, 2014a).

ESG aitab luua ühiseid arusaamu sellest, kuidas kvaliteedikindlustamise protsess peaks käima, võimaldades samal ajal säilitada riigi ja asutuste eripära ning olulised tunnused (Stensakera et. al., 2010). Bollaert (2014a) kohaselt peaks kõik ESG esimeses osas kirjeldatu olema institutsiooni sisemise kvaliteedikindlustamise aluseks ning nende kõrgkoolide puhul, kes neid suuniseid järgivad, on garanteeritud vähemalt hea kvaliteedi minimaalne tase.

2010. aastal Euroopa Ülikoolide Assotsiatsiooni poolt läbiviidud uuringu raames küsitletud riikide rektorite nõukogude liikmetest hindasid 18 riigi esindajad, sealhulgas ka Eesti

esindajad, olulisemaks Bologna protsessi saavutuseks kvaliteedikindlustamise reformide arengut (Sursock & Smidt, 2010). Kvaliteedikindlustamise tähtsus on viimasel viiel aastal veelgi tõusnud ja 2015 hindasid 73% Euroopa kõrghariduspiirkonna esindajaid kvaliteedikindlustamise kõige olulisemaks reformiks (Sursock, 2015). 2010. aastal läbi viidud uuringud ESG osas viitasid siiski, et sisemise kvaliteedikindlustamise süsteemide ülesehitusel ülikoolid ESG standardeid ja suuniseid üheselt ei kasutanud (Loukkola & Zang, 2010; Sursock & Smidt, 2010). 2012 läbiviidud uuringus (EURASHE Report on..., 2012) uuriti, kuidas on ESG rakendunud 47 Bologna protsessiga liitunud riigis, rakenduskõrgharidust pakkuvates kõrgkoolides. Kaks kolmandikku vastanutest teadsid, mis on ESG. Enamus (76% vastanutest) olid teadlikud standardite ja suuniste esimesest osast — sisemisest kvaliteedikindlustamisest. ESG kasutatavuse osas hindas 35% vastanutest ESG- d kui praktiliselt kasutatavat tööriista institutsiooni sisemise kvaliteedikindlustamise kujundamisel. Projekti raportis toodi välja, millised ESG sisemise kvaliteedikindlustamise standardite ja suuniste elemendid on integreeritud vastajate institutsioonide kvaliteedikindlustussüsteemidesse. Vastused on välja toodud kuni 2015 kehtinud ESG sisemise kvaliteedikindlustamise standardite kaupa (Tabel 2).

Tabel 2. *ESG sisemise kvaliteedikindlustamise osa integreeritus vastajate institutsioonides* (EURASHE Report on..., 2012. lk. 28).

Alateema	% jaatavalt
Kvaliteedikindlustamise poliitika	88
Kvaliteedikindlustamise protseduurireeglid	88
Perioodiline programmide ülevaatus	88
Üliõpilaste hindamine	87
Akadeemiline personal	81
Õpiressursid	80
Tugi üliõpilastele	78
Teabekogumise süsteem	75
Avalikkuse informeerimine	74

Viimasel aastakümnel on lisaks kvaliteeditagamisele oluliselt arenenud ka teised Bologna protsessis nimetatud tegevussuunad (The European Higher..., 2013), mistõttu algatati Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse üldiste standardite ja suuniste muutmine. Muudatustega sooviti standardid ja suunised viia kooskõlla muutuva kõrgharidusruumiga ning muuhulgas tihendada õppimise- ja õpetamisprotsessi seotust sisemise kvaliteedikindlustamisega (ENQA, 2014). Uuendatud ESG võeti vastu 2015 mais.

Euroopa kõrgharidusruumi kuuluvatest riikidest ei ole vaid Eestil ja Šveitsil kehtestatud sisemise kvaliteedikindlustamise korraldamiseks formaalseid õiguslikke regulatsioone (Focus on..., 2015). Teiste riikide puhul on vastavad reeglid ja regulatsioonid integreeritud kõrgharidust reguleerivatesse seadustesse (Bologna Process Implementation. 2012).

Eesti kõrgkoolide lähenemisviise sisemisele kvaliteedikindlustamisele ja -hindamisele ei ole töö autorile teadaolevalt varem uuritud. Teemaga seotud uuringuid on läbi viidud üld- ja kutsehariduse osas. Kõrghariduse kvaliteeditagamist on hinnatud pigem läbi välishindamiste vaate (Kvaliteedialase olukorra kaardistamine..., 2006; Udam, 2013; Vilgats, 2009).

Kõrgkoolide üldist kvaliteedialast olukorda kaardistati 2006. aastal. Uuringuga sooviti teada saada, millisena näevad ülikooli EQFM täiuslikkusemudelil lähtuvalt juhtkond, akadeemiline personal, tugi- ja haldustugitöötajad ning üliõpilased (Kvaliteedialase olukorra kaardistamine..., 2006). Läbiviidud kaardistus viitas tagasiside kogumise ja tulemuste kasutamise probleemidele -- puudulik oli personali tagasisidestamine, üliõpilastel puudus ülevaade, kas õppejõud on ettepanekutega arvestanud ning vähe kasutati üliõpilaste, vilistlaste ja tööandjate tagasiside küsitlustest saadud teavet oma igapäevatoos (Kvaliteedialase olukorra kaardistamine..., 2006).

Euroopa tasandil on kvaliteedikindlustamisele kehtestatud üldised standardid ja suunised, millest lähtuvalt on soovitatav kujundada oma vajadustele vastavaid kvaliteedikindlustamise ja -hindamise süsteeme (Standards and Guidelines..., 2005). Standardid ja suunised on soovituslikud ning õppekvaliteedi tagamise osas lasub kokkulepitud põhimõtete kohaselt peamine vastutus kõrgkoolil. Seetõttu otsitakse käesolevas töös vastust küsimusele, kuidas ja milliseid lähenemisviise kasutades ülikoolid oma õppetegevuse sisemist kvaliteedikindlustamist ja -hindamist läbi viivad ning analüüsida valitud lähenemisviiside kooskõla Euroopa kõrgharidusruumi kõrgkoolide sisemise kvaliteedikindlustuse standardite ja suunistega.

Töö eesmärgi täitmiseks otsitakse vastust järgmistele **uurimisküsimustele:**

- Millised on Eesti ülikoolide lähenemisviisid sisemise kvaliteedi kindlustamisel?
- Kuidas arvestavad valitud lähenemisviisid Euroopa kõrgharidusruumi kõrgkoolide sisemise kvaliteedikindlustuse standardite ja suunistega?

2. Uurimuse metoodika

Käesolevas töös on kasutatud kvalitatiivset uurimisviisi. Kvalitatiivne uurimisviis on valitud seetõttu, et selle uurimisviisi eesmärk on eelkõige kirjeldada ja mõista (Schreier,

2012). Kuna käesoleva töö eesmärk on kirjeldada, kuidas Eesti ülikoolid on sisemise kvaliteedikindlustamise süsteemid üles ehitanud ja mõista, kas kvaliteedikindlustamise süsteemide loomisel on aluseks võetud „Kõrgkoolide sisemise kvaliteedikindlustuse Euroopa standardid ja suunised“ (ESG), siis aitab valitud metoodika täita seatud eesmärki.

Püstitatud uurimusküsimustele otsitakse vastused dokumendianalüüsiga.

Uurimisinstrumendiks on töö autori poolt koostatud kodeerimisjuhend, mille aluseks on võetud ESG sisemise kvaliteedikindlustuse standardid ja suunised.

2.1. Valim

Uuringu läbiviimisel kasutati eesmärgipärast valimit. Uuringusse valiti kõigi kuue avalik-õigusliku Eesti ülikooli (Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Ülikool, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia) õppekorraldust ja - protsessi reguleerivad dokumendid. Dokumentide käsitlemine andmeallikana ei erine teistest sotsiaalteadustes kasutatavatest allikatest (Jashim, 2010). Avalik-õiguslikud ülikoolid ja nende tööd reguleerivad dokumendid on valimis, kuna nimetatud institutsioonid tegutsevad sarnases õiguslikus raamistikus ja nende tegevust finantseeritakse riigieelarvest samadel alustel. Dokumendid koondati uuringusse kindlate kriteeriumite alusel. Algsed valikukriteeriumid olid:

- dokumendi tüüp – dokumendid mis olid koondatud õppetegevust reguleerivate dokumentide jaotusesse;
- dokumendi sisu – dokumendi pealkiri sisaldas määratud kategooriates esinevaid märksõnu.

Dokumentide **valiku esimeses etapis** koguti ülikoolide kodulehtedelt õppekorraldust ja - protsessi reguleerivaid dokumente. Otsingusõnadena kasutati järgmisi sõnu ja fraase – õpe, õppe, õppetöö korraldus, vastuvõtt, vastuvõtu, sisseastumis-, lõpetamine, kraad, kaitsmine, hindamine, kvaliteet, kvaliteedi käsiraamat, sise-, arengu, strateegia, arengukava, põhikiri, põhimäärus, üliõpilane, nõustamine, tudeng, tööandja, vilistlas-, tagasiside, õppejõu, valimis-, kvalifikatsioon, ametijuhend, akadeemiline.

Dokumendid koguti ajavahemikul märts kuni mai 2015. Esmasel otsingul koguti analüüsiks 168 ülikoolide kodulehtedelt avalikult kättesaadavat dokumenti.

Valiidsuse suurendamiseks ja uuringu eesmärgiga enam seotud dokumentide leidmiseks testiti dokumentide valikukriteeriumeid Tallinna Tehnikaülikooli valdkondlike dokumentide valikul. Kuna töö autor töötab ise nimetatud ülikoolis, siis lihtsustas see kõigi toimuvust

reguleerivate dokumentide kättesaadavust ja suurendas kindlust, et kõik olemasolevad dokumendid on arvesse võetud. Testiks analüüsiti Tallinna Tehnikaülikooli 52 dokumenti ja regulatsiooni kokku 602 leheküljel. Eelanalüüs viitas vajadusele dokumentide valiku kriteeriumeid kitsendada. Valimist jäeti välja üldise, kõigile kehtiva seadusandlusega reguleeritud dokumendid – üliõpilaste õppetoetusi, ERASMUS mobiilsuse korraldust, praktika korraldust, lõputööde vormistusnõudeid puudutavad ning sisuliselt aegunud dokumendid nagu näiteks käsiraamat õppekavaarenduseks üleminekul Euroopa ainepunktisüsteemile (ECTS). Samuti otsustati kaasata doktoriõppe osas valimisse ainult dokumendid, mis reguleerivad doktorantide vastuvõttu, atesteerimist ja lõpetamist.

Uuringusse valitud dokumentide **lõplikud valikukriteeriumid** olid järgmised:

- dokumendi tüüp – dokumendid, mis olid koondatud õppetegevust reguleerivate dokumentide jaotusesse;
- dokumendi seotus ESG standardite ja suuniste I osaga – dokumendid, mis on sisuliselt seotud üliõpilaste, õppejõudude ja õppeprotsessiga.

Valimi (sobivate dokumentide) **valiku teises etapis** kasutati sõnaotsingu tulemusena leitud dokumentide õigsuse ja ajakohasuse kontrollimiseks ülikoolide kontaktisikute abi. Kodulehelt kogutud dokumentide nimekiri saadeti ülikoolide kontaktisikutele (õppeosakonna juhatajad, kvaliteedijuhid), teavitati neid läbiviidavast uuringust ning selle eesmärkidest ning paluti nimekirja täiendada juhul, kui olulised õppeprotsessi korraldamist, sisemist kvaliteedikindlustamist ja -hindamist sisaldavad dokumendid on loetelust välja jäänud. Ülikoolide kontaktisikute poolsed täpsustused dokumentide osas laekusid mai alguseks 2015. Algsest valimist eemaldati 2 aegunud dokumenti ning lisati 2 dokumenti, mis ei olnud kodulehelt leitavad.

Lõplikusse valimisse kuulus 124 dokumenti 1195 lehel. Dokumentide puhul, mille lisad olid esitatud eraldi failina, loeti valdavalt üheks dokumendiks, va juhul kui konkreetsele lisale viidati mitmes erinevas dokumendis. Valimis olevate dokumentide nimekiri on esitatud Lisas 2.

Kogutud dokumendid jagati esmalt järgmise jaotuse alusel valdkondadesse:

- **strateegilised dokumendid**, sh organisatsiooni juhtimise ja korraldamisega seotud dokumendid, sh kvaliteedikäsiraamatud ja muud kvaliteedijuhendid;
- **õppekavadega seotud dokumendid**;
- **üliõpilastega seotud dokumendid**, sh nii üliõpilaste õppeprotsessiga seonduvad kui ka üliõpilasesinduse tööd reguleerivad dokumendid;

- **õppejõududega seotud dokumendid**, sh nii ametijuhendid kui valimiseeskirjad;
- **antavate kraadidega (lõpetamisega) seotud dokumendid**;
- **muud** õppetööga seotud dokumendid.

Kõnealused dokumendid olid vastu võetud aastatel 2000-2015. Andmeanalüüsi tulemuste ja arutelu juures säilitatakse uuringusse kaasatud ülikoolide anonüümsus ning nimeliselt ülikoole välja ei tooda.

Dokumentide andmeallikana kasutamise miinusena tuuakse välja, et uurijad kasutavad dokumente, mis on koostatud muul otstarbel kui on uurimuse eesmärk (Jashim, 2010).

Käesoleva uurimuse puhul võib väita, et kasutatavad dokumendid ei ole küll uurimuse tarbeks koostatud, kuid olles koostatud institutsiooni protsesside toimimiseks, mida ka sisehindamise fookusega uuritakse, siis ühtib dokumentide koostamise eesmärk suuresti uurimuse eesmärgiga. Subjektiivse dokumendivaliku vältimiseks ja piiratud juurdepääsuga dokumentide uuringusse lisamiseks on dokumentide valikuprotsessi kaasatud ülikoolide poolsed kontaktisikud.

2.2. Andmeanalüüsi meetod

Andmeanalüüsi meetodina kasutatakse kvalitatiivset kontentanalüüsi. Kontentanalüüsi võib kasutada nii kvalitatiivsete kui ka kvantitatiivsete andmete puhul, nii indikatiivse kui deduktiivse meetodi puhul (Elo & Kyngas, 2008). Kvalitatiivne kontentanalüüs võimaldab kirjeldada ja analüüsida, kuidas rikastavad saadud teadmised vastavat valdkonda ning teha ettepanekuid praktilisteks rakendusteks ja edasisteks uurimusteks (Laherand, 2008). Kyngas & Vanhanen (1985, viidatud Elo & Kyngas, 2008) toovad välja, et deduktiivset kontentanalüüsi kasutatakse siis, kui analüüs põhineb eelneval teadmisel või teoorial ja uuringu eesmärk on teooria testimine. Juhindudes antud töö eesmärgist annab deduktiivse kontentanalüüsi meetod vastuse leidmiseks sobivaima võimaluse.

Kontentanalüüsi teatakse ka kui sobivat meetodit dokumentide (tekstide) analüüsimiseks (Elo & Kyngas, 2008; Mayring, 2010). Toetudes eelnevalt läbiviidud valdkondlikele uuringutele (Zou, Du & Rasmussen, 2012; Bernhard, 2012; Mohsin & Kamal, 2012) võib väita, et kvalitatiivne sisuanalüüs on antud teema uurimiseks sobiv meetod ning meetodi kasutamine aitab leida vastuseid püstitatud uurimisküsimustele.

Kogutud andmeid analüüsiti andmetöötluskeskkonnas NVivo. NVivo tarkavara kasutati, kuna see võimaldab töödelda mahukaid tekste ja andmeid. Samuti võimaldab tarkvara töödelda PDF-faile. Andmete töötlemiseks salvestati valitud dokumendid ülikoolide kaupa

andmetöötluskeskkonda. Lähtuvalt uurimisküsimusest koostati kvalitatiivse kontentanalüüsi läbiviimiseks ESG (2015) I osa põhjal kategooriate süsteem ja kodeerimisjuhend.

Kodeerimisjuhendi ja kategooriate moodustamise koostamise aluseks olid ESG sisemise kvaliteedikindlustamise ja -hindamise osas välja toodud standardid ja suunised.

Põhikategooriaid (10) koostati kehtiva ESG I osa standardite alusel. Igale põhikategooriale määrati alamkategooriad (73). Alamkategooriad määrati kehtiva ESG I osa suuniste alusel, vastavalt konkreetsele standardile. Põhikategooriate, alamkategooriate ja koodide moodustamise näide on esitatud Lisas 1.

Uurimuse usaldusväärsuse suurendamiseks rakendati kaaskodeerijana käesoleva magistritööga mitteseotud isikut, kes tutvus põhjalikult ESG I osaga ning seejärel analüüsiti ja kodeeriti uuringu aluseks olevaid ESG I osa standardeid ja suuniseid koos käesoleva uuringu autoriga. Kaaskodeerija tegi ettepaneku mõnda koodi selgema mõistetavuse huvides täpsemalt sõnastada ning samuti leiti arutelude tulemusena, et üks kood sisuliselt kattub erinevates põhikategooriates. Selguse huvides jäeti kood ainult ühte põhikategooriasse.

Peale kodeerimisjuhendi koostamist loeti korduvalt andmeid, eesmärgiga mõista kogu teksti võimalikult täpselt. Teksti lugemisel märgiti fraasid ja laused, mis kattusid kodeerimisjuhendis toodud kirjeldustega. Peale esmast kodeerimist loeti dokumendid uuesti, mille käigus leiti mõningaid tähenduslikke üksusi, mis esmasel kodeerimisel olid välja jäänud. Peale dokumentide kodeerimist leiti tähenduslike üksuste kaupa dokumentidest ülikoolide sisemise kvaliteedikindlustamise osas seosed ESG standardite ja suunistega.

3. Tulemused ja arutelu

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on kirjeldada Eesti kuue avalik-õigusliku ülikooli lähenemisviise õppetegevuse sisemise kvaliteedi kindlustamisele ja hindamisele ning kirjeldada valitud lähenemisviiside kooskõla ESG 1. osa standardite ja suunistega. Toomaks välja Eesti ülikoolide lähenemisviiside kooskõla ESG, esitatakse tulemused ja arutelu ESG I osa standardite alusel. Selgema ülevaate saamiseks on arutelu lisatud tulemuste kaupa, vastavalt uuritud ja kirjeldatud standardile.

Tulemusi kinnitatakse väljavõtetega analüüsitud dokumentidest. Dokumentide väljavõtted on esitatud kaldkirjas. Väljavõtetest väljajäänud teksti osa on tähistatud kaldkriipsude vahele jääva punktiirjoonega. Dokumendi väljavõttele on lisatud analüüsitud dokumendi kood. Kood tähistab ülikooli ja dokumendi nimetust.

3.1. Kvaliteedikindlustuse poliitika ja kord

Ülikoolide kvaliteedikindlustuse poliitika on valdavalt kirjeldatud ja kvaliteedieesmärgid määratud arengukavas ja valdkondlikes strateegiates. Strateegilistes dokumentides on välja toodud seadused, standardid ja lepped, mis on kvaliteedikindlustamise aluseks.

Kvaliteedikindlustamise süsteemi korraldamisel lähtuvad kõik ülikoolid ülikooliseadusest, kõrgharidusstandardist ja Eesti avalike ülikoolide kvaliteedi heade tavade leppest. Lisaks on kolme ülikooli puhul ära nimetatud ka ESG, ISO standardid ning Euroopa teadlaste harta.

Ülikoolide kvaliteedieesmärkidena on analüüsitud dokumentides välja toodud kvaliteedijuhtimise põhimõtete ulatuslikumat rakendamist, õppekvaliteedi tõstmist ja avalikkuse teavitamist. Rõhutakse liikmeskonna eetilistele väärtustele ja igakülgsel diskrimineerimise vältimisele. Läbivalt tuuakse välja ühiskonna teenimise, sh elukestva õppe arendamise vajadust. Tähtsustatakse eesti keele ja kultuuri arengut ning ettevõtlikkuse kasvu nii personali kui üliõpilaste seas. Kõigi ülikoolide puhul on välja toodud suund rahvusvahelistumisele ning rahvusvahelistumisest tulenevate muudatusvajaduste integreerimine kõigisse valdkondadesse. Peetakse oluliseks akadeemilise personali järelkasvu tagamist ning suuremat integreeritust õppe- ja teadussuundade vahel. Oluliseks peetakse erinevatel kõrgharidusastmetel õppivate üliõpilaste kaasamist teadustöösse ja doktorantide kaasamist õppetöösse. Soositakse õppejõudude suuremat osalust teadustöös ning töötatakse välja meetmeid ja motivatsioonisüsteeme osaluse suurendamiseks Teadus- ja õppetöö suurema integreerituse tagamiseks peetakse oluliseks kasvavat finantseerimist, kaasaegset keskkonda ja vahendeid, konkurentsivõime kasvu ja teadmiste siiret ühiskonda.

Seatud eesmärkide elluviimiseks töötatakse välja tegevuskavasid ja strateegiaid ning määratakse tulemusnäitajaid ning meetodeid nende näitajate täitmise mõõtmiseks. Arengukava ja sellega seotud strateegiate alusel koostavad organisatsiooni üksused oma arengu- ja tegevuskavad. Kõikide õppetegevusega seotud valdkondade ja tegevuste reguleerimiseks on koostatud ja avaldatud vastav dokumentatsioon, vastavad korrad ja reeglid. Õppetegevuse kvaliteedikindlustamise süsteemi sisse loetakse õppetegevuse kvaliteedijuhtimine, õppekavaarendus, üliõpilaste vastuvõtt, õppetöö läbiviimine, õpiressursid, õpikeskkond ja õppetöö tugiprotsessid. Kvaliteedi tagamiseks hinnatakse regulaarselt õppetegevuse tulemuslikkust ja viiakse ellu vastavaid parendustegevusi.

Õppetegevuses peetakse oluliseks õppejõudude pädevust, erialaseid teadmisi, kasutatavaid meetodikaid, õpperessursse, õppekeskkonda ja tugisüsteemide toimimist. Ülikool kontrollib ja vastutab, et õppejõud on kvalifitseeritud ning õppejõud vastutab oma aine materjalide ja õpetamise kvaliteedi eest. Õppetöö kvaliteedikindlustamise süsteemi raames hinnatakse

regulaarselt õppeaineid ja õpetamist. Ülikooli liikmeskonda motiveeritakse kvaliteetse teenuse pakkumise eest. *.../õppekvaliteedi edendamise auhinnaga tunnustatakse ülikooli instituuti, kolledžit või teaduskonda (edaspidi: struktuuriüksus) edukalt kavandatud, elluviidud ja tulemusliku õppekvaliteeti toetava tegevuse eest./ (2.7)*

Välja on toodud kvaliteedikindlustamise eest vastutavad ametikohad, üksused ja organisatsiooni tasandid. Kõrgema otsustuskogu tasemel kehtestatakse valitsemisse, õppe-, loome-, teadus- ja arendustegevusse puutuvad üldised eeskirjad, kus on reguleeritud valdkonna toimimine ja on välja toodud vastutustasandid. Üldvastutus kvaliteedi tagamise eest lasub ülikoolil, selle juhtorganitel ja juhtkonnal. Üksused ja liikmed on kaasatud otsustusprotsessidesse ja -kogudesse. Üliõpilaste roll kvaliteedikindlustamise protsessis on määratud kõikidel ülikoolidel. Reeglina on üliõpilased otsustuskogude liikmed. Ülikoolid rõhutasid üliõpilaste rolli otsustuskogudes osalejatena, tagasiside andjatena ja õppekavaarenduses osalejatena. Soovitusi õppetegevuse kvaliteedijuhtimise ja parendamise valdkonnas võivad esitada kõik huvigrupid. Peetakse oluliseks koostööd ülikooli sees ning teiste ülikoolidega nii Eestis kui rahvusvaheliselt.

Strateegilistes dokumentides rõhutatakse eesmärkide ja väärtustena akadeemilise vabaduse printsiipi. Õppejõududele jäetakse kooskõlas heade akadeemiliste tavadega vabadus valida õpetamise meetoodika. *Iga ülikooli liige seab iseseisvalt oma akadeemilise arengu sihid ning vastutab oma otsuste ja tegevuse tulemuste eest. (6.5)*

Akadeemilise aususe taustal tuuakse välja akadeemilise petturluse mittetolereerimist. Akadeemilist petturlust loetakse akadeemiliste tavade rikkumiseks ja väärituks käitumiseks, millele järgnevad sanktsioonid.

Sisemise kvaliteedihindamisega seotud valdkondadena on välja toodud õppekavade sisehindamine, õppekavade kestlikkuse hindamine ja siseaudit. Kvaliteedikindlustamise ja -hindamisega seotud üksustena nimetakse auditikomiteed, kvaliteedikomisjoni, õppekavakomisjone, õppekavajuhte, õppekava programmijuhti, õppeosakonda. Õppekavade sisehindamist viiakse vaadeldud dokumentide põhjal läbi kolmeaastase intervalliga. Eesmärkide täitmise hindamisel ja edasise tegevuse planeerimisel lähtutakse siseste ja väliste huvigruppide tagasisidest ning teostatud sise- ja välisauditide (sh auditid, monitooringud, õppekava eneseanalüüsid, riskihindamised jm) tulemustest.

ESG standardite kohaselt peavad ülikoolidel olema üldsusele kättesaadavad kvaliteeditagamise põhimõtted, mis on osa strateegilisest juhtimisest ning sisemised huvigrupid peaksid välja töötama ja rakendama neid põhimõtteid kõikidel tasanditel läbi asjakohaste protsesside, kaasates väliseid huvigruppe (Standards and Guidelines..., 2015).

Eesti ülikoolide sisemise kvaliteedikindlustuse poliitika sisaldab vastavalt analüüsitud dokumentidele eesmärkide kirjeldusi ning eesmärkide saavutamise põhivahendeid. See lähenemine kattub teoorias tooduga, et ilma eesmärki defineerimata ei ole võimalik kujundada sobivaid kvaliteedikindlustamise meetodeid ja täita püstitatud ootusi (Bollaert, 2014a). Väljatoodud eesmärgid erinevad detailsuse astmelt. Välja on toodud nii üldised arengueesmärgid kui ka detailsemad, konkreetselt õppekvaliteedi kindlustamisega seotud kvaliteedieesmärgid. Ülikoolide seatud eesmärkide fookust võib liigitada valdavalt kui kliendi nõuete täitmist. Ka õpetamise kvaliteedi hindamisel ja tulemuste mõõtmisel on välja toodud üliõpilase kui kliendi nõuete täitmine, hinnatakse, kas õppimaasujate ootused vastavad lubatule. Ülikoolid klienti defineerinud ei ole, defineeritud on liikmeskond, mis koosneb üliõpilastest, akadeemilistest töötajatest ja mitteakadeemilistest töötajatest. Arengukavad ja strateegiad sisaldavad lisaks eesmärkidele seotud tulemusnäitajaid, tegevuskavasid ja kirjeldatud on arengukava täitmise ülevaatus. Bollaert (2014a) toob eduka kvaliteedikindlustamise süsteemi loomise eeldusena välja, et esmalt on vaja kinnitada kvaliteedikindlustamise poliitika ja seejärel jagada seda huvigruppidega. Selleks, et arvestada huvigruppide vajaduste ja soovidega ja neid kaasata, peab huvigrupid kindlaks määrama. Vaadeldud ülikoolid olid huvigrupid määranud (vt Tabel 5). Analüüsitud dokumentide põhjal kasutatakse huvigruppide tagasisidet rohkem tulemuste hindamisel ja parendustegevuste planeerimisel kui eesmärkide seadmisel.

Ülikoolid arvestavad seadusest tulenevate välishindamistega ning samuti on kirjeldatud erinevaid sisemise kvaliteedihindamise meetodeid (eneseanalüüs, siseaudit). Vastavalt teooriale (Tammaru, 2014) selgitatakse enesehindamise käigus välja valdkonna (õppekava) tugevused ja parendamist vajavad valdkonnad ning hinnatakse saavutatud taset. Samuti viiakse eneseanalüüsi läbi välishindamiseks valmistudes. Siseauditeid korraldatakse teooria kohaselt organisatsiooni siseselt ja organisatsiooni huvides (Oakland, 2006; Sistok, 2014). Tulemuslikkuse hindamiseks kasutatakse peale statistiliste näitajate erinevatele huvigruppidele suunatud tagasisideküsitlusi.

Läbiviidud analüüsi põhjal võib väita, et ülikoolid on kvaliteedikindlustamise strateegiad sõnastanud ning üldsusele kättesaadavaks teinud. Samuti on neis määratud üliõpilaste ja teiste huvigruppide roll. Teooriale vastavalt sisaldavad vaadeldud ülikoolide kvaliteedikindlustamise süsteemid erinevate protsesside kirjeldusi ning vajalikke tegevuspõhimõtteid, suhtumisi, toiminguid ja protseduure, mis aitavad kvaliteedi taset säilitada ja tõsta (Kettunen, 2012; Pukk, 2010). Analüüsitud dokumentide kohaselt vastavad kirjeldatud süsteemid standardile. Soovituslikult võiks selgemalt olla defineeritud klient ning

huvigruppe võiks kaasata juba eesmärkide püstitamisel (arengukavade koostamisel). Samuti võiks ulatuslikumalt teavitada seotud huvigruppe püstitatud kvaliteedieesmärkidest ja planeeritud viisidest nende täitmiseks.

3.2. Õppekavade kujundamine ja kinnitamine

Kõikidel ülikoolidel on kehtestatud kõrgharidusstandardist tulenevad reeglid õppekavade koostamiseks, kinnitamiseks, muutmiseks, haldamiseks ja sulgemiseks. Õppekavade koostamise eesmärgid on seotud strateegilistes dokumentides toodud institutsiooni toimimise eesmärkidega. *Statuudi ülesanne on tagada ülikooli õppekavade vastavus ülikooli tegevuse eesmärkidele.../ (2.5)*

Õppekava koostamine algab valdavalt teaduskonna tasandilt, ülikoolisisese menetlusprotsessi lõpetab ja õppekava ning õppekava muudatused kinnitab kõrgeim juhtorgan (senat, nõukogu). Kogu menetlusprotsess, koos ajalise jaotuse ning seotud isikute ja üksustega, on kõigi ülikoolide puhul ametlikes dokumentides reguleeritud.

Õppekavade koostamiseks on ülikoolidel erineva detailsusastmega etteantud reeglid. Välja on toodud õppekava ülesehituse, sisu ja mahu nõuded õppetasemeti. Õppekavas määratakse läbiviidava õppe eesmärgid, õppeained koos õpiväljunditega, õppe alustamise tingimused, spetsialiseerumise võimalused ja õppe lõpetamise tingimused. Õppeained peavad sisaldama õpiväljundeid ning hindamiskriteeriumeid. Õppeainete õpiväljundid koostatakse õppekava üldiseid eesmärke ja väljundeid silmas pidades.

Õppekavade koostamisel arvestatakse väliste ekspertide arvamusi. Eelkõige tuuakse valdkondlike ekspertide kaasamise vajadus välja õppekavade muutmisel, aga ka õppekavade avamisel peetakse oluliseks ekspertide kaasamist ja nende hinnangutega arvestamist. Seotud ekspertidena peetakse eelkõige silmas tööandjaid, kutseliitude esindajaid, valdkonnaga seotud valitsusasutuste esindajaid ja õppetöösse kaasatud tööturu esindajaid. Väliste asjatundjate kaasamise eesmärk on püstitatud ülikoolide strateegilistes dokumentides ning detailsemalt on kaasamise vorm ja vajadus kirjeldatud õppekava koostamisel aluseks olevates dokumentides (õppekava statuut). *.../koostöös erinevate huvipooltega (ülikooli liikmeskond, tööandjad sh eriala- ja kutseliidud, vilistlased, riiklikud organisatsioonid jt) süsteemse ja süstemaatilise õppekavade arenduse tagamine. (6.7)*

Ülikoolide õppekavad sisaldavad nõuet läbida töökeskkonna praktikat. Praktikad on üldjuhul võimalik sooritada üliõpilasele sobival õppetöövälisel ajal. Ette on antud tüüpõpingukavad, mille järgi üliõpilased oma õpingute mahtu ja koormusnõuete täitmist peavad planeerima. *Nominaalkoormus semestri kohta ehk õppekava kohaselt semestris täitmisele kuuluv õppe maht on 30 EAP-d. (5.19)*

Reguleeritud on õppekava nominaalkestus ja õppekavas määratud õppe mahtu arvestatakse Euroopa ainepunktisüsteemi ainepunktides. *Õppekavas määratud õppeainete mahu kavandamisel lähtutakse üliõpilase töömahust 1 EAP kohta ning õppeaine kaalust õppekava eesmärkide realiseerimisel ja õpiväljundite tagamisel.* (6.7)

Reeglid õppekava ülesehituseks sätestavad, et lisaks erialaainetele sisaldavad õppekavad üld- ja alusaineid, mis võimaldavad üliõpilastel süvendada oma üldhariduslikke teadmisi. Reguleeritud on erialaainete mahud ja eesmärgid. Ülikoolid on teinud institutsiooni eesmärkidest lähtuvalt ka õppekavade, olenemata erialast, koostamisel eesmärgiks pöörata suuremat rõhku võõrkeelte omandamisele ja ettevõtlusoskuste õpetamisele. Reeglite kohaselt sisaldavad õppekavad valik- ja vabaaineid, mis võimaldavad üliõpilastel teha süvendatud valikuid lisaks kohustuslikele õppeainetele. Ülekantavate oskustega väärtustatakse ja soovitakse üliõpilastele pakkuda meeskonnatöö, keskkonnakaitse, säästliku arengu, digipädevuste, algatusvõime, ettevõtlikkuse, innovaatilisuse arendamise võimalusi.

Standardi kohaselt peavad ülikoolidel olema kindlad protseduurireedid õppekavade kavandamiseks ja heakskiitmiseks. Õppekavad peaksid olema koostatud nii, et need vastaks seatud eesmärkidele, sealhulgas plaanitud õpiväljunditele. Õppekava läbimisel saadav kvalifikatsioon peab olema selgelt määratletud ning kuvatud ja see peab vastama nii siseriiklikule kvalifikatsiooniraamistikule kui ka Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule (Standards and Guidelines..., 2015).

Uuringu tulemused osundavad, et ülikoolide õppekavade koostamine ja kinnitamine on reguleeritud ja õppekavade avamine on seotud institutsiooni toimimise eesmärkidega ning on ülikooli formaalse otsustusprotsessi oluline osa. Ülikooli õppekavasid koostatakse kõrgharidusstandardist lähtuvalt ning seetõttu on lähenemisviisid õppekavade ülesehitusele valdavalt sarnased. Kõik õppekavad peavad sisaldama eesmärke ja saavutatavaid tulemusi. Erinevused puudutavad eelkõige õppekavade sisulist ja mahulist ülesehitust.

Ühe ülikooli puhul on reeglid õppekavade ülesehituse ja sisu osas suhteliselt jäigad, nähes ette lisaks kõrgharidusstandardist tulenevatele reeglitele üleülikooliliste ainete loetelud ja soovitatavad mahud, mida kõik õppekavad, olenemata eesmärkidest peavad järgima. Selline lähenemine võib tekitada olukorra, kus formaalsete reeglitega küll täidetakse organisatsiooni eesmärke, kuid õppekavade eesmärgid võivad jääda täies mahus täitmata.

Sarnaselt teooriale (Bollaert, 2014a) on huvigrupid kaasatud ning õppekavade koostamisel ja muutmisel peetakse oluliseks ja arvestatakse välise huvigruppide hinnanguid. Samas kui õppekavade muutmise faasis rõhutatakse üliõpilaste osalemise tähtsust, siis õppekavade avamisel üliõpilaste rolli ühegi ülikooli puhul välja toodud ei ole. Kui lähtuda teoorias

toodust, et üliõpilane on ülikooli klient ja organisatsioonid sõltuvad oma klientidest, siis peaks ka õppekavade koostamisprotsessis mõistma kliendi hetke- ja tulevikuvajadusi, täitma kliendi nõudeid ning püüdma ületada kliendi ootusi (Kvaliteedijuhtimissüsteemid..., 2007).

Ühe suunisenähtisena on standardis välja toodud, et õppekavade ülesehitus peaks võimaldama vajadusel ümberpaigutusi (ümberpaigutamise sisaldab praktikat, internatuuri ja teisi sarnaseid perioode õppekavas, mida ei veedeta õppeasutuses, vaid võimaldavad üliõpilasel saada kogemusi oma õpingutega seotud valdkondades), siis uuringus kasutatud dokumentides sisalduva info kohaselt muudab tasuta kõrgharidusega kaasnev semestri koormusnõue täiskoormusega õppimise puhul õppekava ainete ja moodulite läbimise siiski jäigemaks ja töö autori hinnangul üliõpilastel erilist valikuvõimalust vaadeldud ülikoolide puhul tüüpõpingukavast kõrvale kalduda ei ole.

Kõikide ülikoolide puhul pakuvad koostatud õppekavad üliõpilastele nii akadeemilisi teadmisi ja oskusi kui ka ülekantavaid oskusi, mis mõjutavad isiklikku arengut ning on kasutatavad hilisemas tööelus. Ülekantavate oskuste pakkumine on valdavalt strateegiate tasemel reguleeritud ning kohustuslikud õppeained ja vaba- ja valikainete lisamine õppekavadesse on reguleeritud õppekava koostamisega seotud dokumentides.

Kui vaadeldud dokumentides on toodud, et selgelt peab olema väljendunud õppekava eesmärk ja õppekava lõpetamisel omandatavad väljundid ning lõpetamisel omistatav kraad, siis ei leia dokumentides selgeid viiteid saadava kvalifikatsiooni kohta vastavalt siseriiklikule kvalifikatsiooniraamistikule ja Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule (EQF).

Analüüsitud dokumentide kohaselt vastavad ülikoolide kirjeldatud lähenemisviisid standardile. Soovituslikult võiks selgemalt kajastada õppekava seost kvalifikatsiooniraamistikuga, pakkuda õppekava läbimisel suuremat paindlikkust ning kaasata üliõpilasi õppekavade koostamise protsessi.

3.3. Õppijakeskne õppimine, õpetamine ja hindamine

Õppijakesksuse on ülikoolid seadnud strateegilistes dokumentides eesmärgiks. *Ülikool pakub paindlikke ja õppijate vajadusi arvestavaid õppimisvõimalusi nii taseme- kui ka täiendusõppes.* (4.1)

Kõikides ülikoolides on seadusekohaselt võimalik õppida kas täiskoormusega või osakoormusega. Lisaks annab ühe võimaluse üliõpilaste mitmekesisusega arvestada varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine (VÕTA) õpingute osana. Reeglite kohaselt võib VÕTA võimalusi kasutades arvestada terve õppekava, v.a. lõputöö või lõpueksami. Samuti on võimalik õppekava läbida eksternina või vabakuulajana, sooritades

õppekavajärgseid eksameid ja arvestusi ning kaitsta lõputööd või sooritada lõpueksam, omamata üliõpilase staatust.

Mõned ülikoolid pakuvad paindlike õpetamisviisidena lisaks veel individuaalõpet, grupidunde, e-õpet jm digitehnoloogiat. .../*individuaaltund (IND), milles erialaliste oskuste ja vilumuste omandamine toimub õppejõu individuaalsel juhendamisel.* (1.10)

Kasutatavate õppemeetoditena on kõigi ülikoolide puhul välja toodud aktiivõpet, probleempõhist õpet, projektiõpet, uurimistööd, seminari. Õppevormidena kasutatakse ka kaugõppe, tsükliõppe või nimetatud ka avatud ülikooli võimalust, kus rõhk on üliõpilase iseseisval töö, õppejõupoolsel juhendamisel ja e-õppel. Lisaks kaugõppe vormis toimuvale õppetööle, on juhendaja roll ja täpsemad ootused välja toodud lõputööde juhendajana, eelkõige doktoriõppe puhul.

Avaldatud on ametlikud protseduurireeglid üliõpilaste kaebuste menetlemiseks. Üliõpilastel on võimalik vaidlustada vastuvõtu, sh sisseastumiseksamite otsuseid, õppetöö hindamise tulemusi ja muid õppekorralduslikke otsuseid, õppeteenustasu määramise otsuseid, VÕTA ja lõpetamise tulemusi. Samuti on võimalik esitada põhjendatud taotlus õppejõu õppetegevusest kõrvaldamiseks, erialaõppejõu vahetuseks ning nõuda üksikeksamineerija asemel hindamiseks komisjoni. Detailsemalt on kaebuste menetlemine lahti kirjutatud lõputööde ja eksamitulemuste vaidlustamise osas. Valet menetletakse, sõltuvalt vaide ulatusest, ametiisiku, juhtkonna esindaja või komisjoni poolt.

Ülikooli strateegilistes dokumentides rõhutatakse kõikide ülikooli liikmete võrdseid õiguseid. *Kõikidel ülikooli liikmetel on võrdsed õigused, olenemata nende soost, päritolust, rahvusest, vanusest, usust, seksuaalsest orientatsioonist, vaadetest ja võimetest.* (3.8)

Õppejõudude puhul eeldatakse õppijakeskse lähenemisena teadmisi erinevatest õpetamise meetoditest ja neile on antud vabadus õppemeetodeid valida ning eeldatakse, et õppejõud on valmis oma oskusi järjekindlalt täiendama. Dokumentides ei ole kirjas, et hindajad peavad olema kursis olemasolevate testimiste ja eksamite läbiviimise võimalustega ning nad arendavad oma oskusi selles valdkonnas. Samuti ei leia analüüsitud dokumentides viidet selle kohta, et hindajale/eksami vastuvõtjale oleks kehtestatud kindlad nõuded kvalifikatsiooni osas peale erialaste teadmiste. Õppejõudude tööd reguleerivates dokumentides on välja toodud ootused õppejõudude eetilisele käitumisele ja lugupidavale suhtumisele nii kolleegide kui üliõpilaste suhtes. Määratud on käitumisreeglid ja kohustused töösuhetes. Õppeprotsessi osas on õppejõududele tagasiside andmine kohustusena reguleeritud kõigil ülikoolidel VÕTA taotluse puhul. Lisaks on eelkõige looverialade puhul välja toodud üliõpilase õigus saada tagasisidet oma soorituste hindamiskriteeriumitele

vastavuse osas ning samuti on üliõpilasel õigus tutvuda oma eksamitööga peale tulemuste teatavaks tegemist ja saada tagasisidet hinde kujunemise kohta.

Kõik vaadeldud ülikoolid lähtuvad hindamisel haridusministri 2010. aasta määrusest „Ühtne hindamissüsteem kõrgharidustasemel, koos diplomi kiitusega (cum laude) andmise tingimustega". Määrusega kehtestatud hindamissüsteem hõlmab õpiväljundite saavutatuse hindamist, hindamismeetodeid ja hindamiskriteeriumeid, hindamisskaalasisid, diplomi kiitusega (cum laude) andmise tingimusi ja hinnete ülekandmist varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamisel ning hinnete teisendamist teistest hindamissüsteemidest. Hindamisstrateegiatest, -meetoditest ja -kriteeriumitest teavitamine toimub kõigi ülikoolide puhul õppeinfosüsteemi vahendusel ja ainekava tasandil. Kõikide ülikoolide puhul peab ainekavas toodud eesmärkide ja väljundite hindamine vastama eesmärkidele. Hindamiskriteeriumid ja -meetodid ning hinde kujunemise tingimused peavad olema eelnevalt ainekavades ja õppeinfosüsteemis avaldatud. Välja on toodud, et hindamine on õppeprotsessi osa ja hinnatakse õpiväljundeid, mis õppeaine jooksul on õpetatud. Üliõpilane lubatakse lõpphindamisele (ksam, arvestus vms), kui kõik ainekavas ettenähtud tingimused on täidetud. Hindamine peab olema ettenähtud reeglite kohane ning võimaldama üliõpilasel demonstreerida õpiväljundite saavutatust. Täpsemad kriteeriumid hindamisele on välja toodud doktorantide atesteerimise, lõpueksamite ja lõputööde hindamise puhul, muus osas lähtuvad kõik ülikoolid vastavast määrusest.

Analüüsitud dokumentide kohaselt on valdavalt hindajaks erialaõppejõud. Erandina on kirjeldatud komisjoni kasutamine põhieksamiks loominguuliste tööde puhul. Lõpetamistega seotud hindamiste puhul on ette nähtud hindamiskomisjon, mille koosseisud on reguleeritud. VÕTA ja vastuvõtu taotlusi võib samuti hinnata komisjon. Muude eksamite puhul on üliõpilasel õigus esitada põhjendatud taotlus hindamiskomisjoni kokkukutsumiseks. Põhjendatud juhtu ühegi ülikooli puhul detailsemalt lahti kirjutatud ei ole. Hindamiseeskirjades on arvesse võetud võimalust mõjuvatel põhjustel hindamiselt puududa ja taotleda kordushindamist. *Kui üliõpilasel on eksamile/arvestusele mitteilumiseks mõjuvad põhjused, siis teavitab ta sellest koheselt õppejõudu ning põhjendab mitteilumist ning tõendab mõjuvate põhjuste olemasolu hiljemalt seitsme (7) tööpäeva jooksul pärast eksami/arvestuse toimumist esitatava kirjaliku avalduse ja sellele lisatud dokumentaalsete tõenditega. (3.20).*

Analüüsitud dokumentides on välja toodud ka reeglid juhuks, kui üliõpilane ei soorita ettenähtud eksamit ettenähtud ajal ja mõjuval põhjusel. Ilma põhjuseta eksamile mitteilumine loetakse valdavalt negatiivseks soorituseks, va juhul, kui üliõpilane saab

tõendada, et puudumine oli põhjendatud, on võimalik kehtestada erandeid. Reeglina lubatakse üliõpilasel sellisel juhul, eelneval kokkuleppel õppejõuga, eksam sobival ajal uuesti sooritada. Kirjeldatud on protseduurireeglid mõjuva põhjusega puudumise korral tegutsemiseks. Analüüsitud dokumentides olid kahe ülikooli puhul mõjuvad põhjused välja toodud — haigestumine, erakorraline perekondlik põhjus, osalemine olulises loometöös või rahvusvahelisel konkursil.

ESG standardi kohaselt peavad institutsioonid tagama, et õppekavasid õpetatakse viisil, mis julgustab üliõpilasi aktiivselt osalema õppeprotsessis ja hindamine peegeldab seda lähenemist (Standards and Guidelines..., 2015). Analüüsitud dokumentide põhjal kajastub õppijakesksuse eesmärk eelkõige ülikoolide strateegilistes dokumentides, kus vastavad eesmärgid on seatud. Samuti arvestatakse üliõpilaste mitmekesisust ja nende vajadusi, võimaldades paindlikke õppimis- ja õpetamisvõimalusi. Soodustatakse õppija ja õpetaja suhetes vastastikust lugupidamist ning üliõpilaste kaebuste menetlemiseks on olemas vastav kord. Samuti on kehtestatud reeglid hindamisele.

Hindamine on õppeprotsessi osa, seetõttu on oluline, et üliõpilane õpiks ka hindamise käigus. Õppimiseks on vajalik õppejõu poolne tagasiside. Begnum & Stjerno (2000) uuringu põhjal peeti väga heaks (kõrge kvaliteediga õppejõuks) õppejõude, kes võtavad üliõpilaste hindamist tõsiselt ning annavad konstruktiivset tagasisidet ning halvaks peeti õpikeskkonda juhul, kui konstruktiivne tagasiside puudus. Vaadeldud eeskirjades on välja toodud üliõpilaste õigus saada hindamise kohta õppejõududelt tagasisidet, kas suuliselt või kirjalikult ning kõikides vaadeldud ülikoolides on üliõpilastel võimalik anda tagasisidet õppeainete ja õppejõudude kohta. Kuid konkreetselt üliõpilaste võimalust anda tagasisidet hindamise kohta analüüsitud dokumentides välja toodud ei ole.

Õpetamise viiside ja õppemeetodite hindamiseks annab võimaluse üliõpilastelt õppekavade ja õppeainete kohta regulaarselt kogutav tagasiside, kuid tõendust, et õppejõule on kohustus õppemeetodeid regulaarselt hinnata ja korrigeerida, analüüsitud dokumentidest ei leia. Kui teoorias rõhutati, et õppijakeskne lähenemine peaks hõlmama muu hulgas üliõpilaste osalemist küsimustes, mis puudutavad hariduse taset, hindamisi, õppemeetodite ja õppekavade uuendamist (World Declaration on Higher..., 1998), siis analüüsitud dokumentide puhul näib õppijakesksus olevat pigem strateegiliste eesmärkide tasemel.

Analüüsitud dokumentide kohaselt vastavad kirjeldatud lähenemisviisid üldjoontes standardile, kuid enam peaks tähelepanu pöörama kohustusele anda üliõpilastele tagasisidet, kasutada erinevaid ja paindlikke õppemeetodeid, hinnata ja korrigeerida regulaarselt

õpetamise viise ja õppemeetodeid ning tagada, et hindajad on kursis olemasolevate testimiste ja eksamite läbiviimise võimalustega ning, et nad arendavad oma oskusi selles valdkonnas.

3.4. Üliõpilaste vastuvõtt, edasijõudmine, tunnustamine ja sertifitseerimine

Ülikoolid on kehtestanud vastuvõtu, tunnustamise ja lõpetamise reeglid, konkreetsed reeglid ja kriteeriumid on seotud õppevaldkonna ning õppetasega. Vastavalt erialale on kehtestatud vastuvõtutingimused ning on määratud kas kandideerimisel vaadeldakse eelnevalt omandatud vajalike õppeainete tulemusi või vastuvõtukatsete tulemusi. Sõltuvalt ülikooli eesmärkidest on bakalaureuse taseme vastuvõtu eelduseks olevad riigieksamid seotud kas loodusteadustega, keeltega või muu valdkonnaga. Magistriõppesse kandideerimisel peetakse oluliseks eelnevalt läbitud eriala õppevaldkonda. Põhjalikud vastuvõtukatsed korraldatakse eelkõige looverialade puhul. Kõik ülikoolid on kehtestanud VÕTA tingimuste ja arvestamise korra, ning kõik üliõpilased võivad taotleda eelnevalt omandatu arvestamist nii sisseastumisel kui õppekava täitmisel. Tunnustamise alal tehakse koostööd riikliku ENIC/NARIC keskusega. Lisaks lõpueksamile ja lõputööle on kehtestatud täiendavaid piiranguid VÕTA kasutamisel, ning ülikoolile on jäetud võimalus määrata õppeaineid, mille puhul VÕTA taotlust esitada ei saa. *Õppekavas võib määrata lisaks lõpueksamile või lõputööle õppeained, mille puhul varasemaid õpinguid ja töökogemust ei arvestata. Nende õppeainete maht ei või ületada 30 protsenti õppekava mahust, millest on välja arvatud lõputöö või lõpueksami maht.* (2.10)

Lõpetamise ja kraadi omistamise tingimuseks on õppekava läbimine täies mahus ja lõputöö kaitsmine või lõpueksami sooritamine. Ülikoolides on reguleeritud diplomi, akadeemilise õiendi, tunnistuse ja duplikaadi väljaandmise kord. Ülikoolid on üliõpilaste edasijõudmise kohta andmete kogumise ja jälgimise osas määranud vastutajad. *Õppetööd viivad läbi akadeemilised üksused, õppetulemusi arvestab õppeosakond. Õppetööst andmestikku kogutakse, töödeldakse ja säilitatakse elektroonilise õppeinfosüsteemi (ÕIS) abil.* (1.10)

Põhiliseks üliõpilaste edasijõudmise jälgimise aluseks on täis- ja osakoormuse nõuete täitmine. Tasuta õppekoha säilitamiseks peavad üliõpilased täitma õppekava ettenähtud ainepunktide mahus. Hinnang õppekava täidetuse osas antakse semestri ja õppeaasta lõikes. Õppetööd puudutavaid andmeid kogutakse õppeinfosüsteemi vahendusel, samuti edastatakse õppetööd puudutavad teated õppeinfosüsteemi kaudu. Üliõpilastele pakutakse kõikides ülikoolides õppetegevuse toena akadeemilist ja õppekorralduslikku nõustamist.

Standardi kohaselt peavad ülikoolid järjekindlalt kohaldama eelnevalt kindlaks määratud ja avaldatud regulatsioone, mis katavad kõik üliõpilase „elutsükli“ faasid, nagu vastuvõtt, edasijõudmine, tunnustamine ja sertifitseerimine. Oluline on omada

eesmärgipäraseid vastuvõtu, tunnustamise ja lõpetamise reegleid (Standards and Guidelines..., 2015).

Kõik vaadeldud ülikoolid on kehtestanud eesmärgipärased vastuvõtu, tunnustamise ja lõpetamise reeglid. Vastuvõtu põhimõtteid, vastuvõtuprotsessi ja kriteeriumeid rakendatakse järjekindlalt ja avalikult. Kõik vastuvõtu ja õppekavadega seonduv info on avaldatud ja kõigile soovijatele kättesaadav kodulehtedel ja õppeinfosüsteemis. Tunnustatakse eelnevaid kvalifikatsioone, õppimisperioode ja õpinguid, sh mitteformaalset ja informaalset õpet. Üliõpilasele pakutakse õppenõustamist ning informeeritakse õppekorralduslikes küsimustes nii personaalse nõustamise kaudu kui õppeinfosüsteemi vahendusel. Lõpetamisel väljastatakse dokumentatsioon, mis selgitab saadud kvalifikatsiooni, sealhulgas saavutatud õpiväljundeid ning õpingute konteksti, sisu, taset, mida taotleti ja saavutati. Diplomid vormistatakse vastavalt kehtivale Vabariigi Valitsuse määrusele „Diplomi ja akadeemilise õiendi statuut ja vormid“ (2003). Akadeemiliste kraadide täpsed nimetused eesti ja inglise keeles on kindlaks määratud õppekavas vastavuses Kõrgharidusstandardi lisale 3 (2013). Tunnustamisega seotud reeglid on kooskõlas „Kõrgharidusega seonduvate kvalifikatsioonide Euroopa regioonis tunnustamise konventsiooniga“ (1997).

Esitatud tulemuste põhjal vastavad ülikoolide lähenemisviisid standardile.

3.5. Akadeemiline personal

Ülikoolide strateegilistes dokumentides on eesmärkidena välja toodud ootused akadeemilise personali kvalifikatsiooni, kompetentsuse ja motivatsiooni osas. Oluliseks peetakse õppejõudude loomingulise ja teadustegevuse ning mobiilsuse toetamist ning eesmärgipärase motivatsioonisüsteemide väljatöötamist. Akadeemilise personali ametijuhendid sätestavad ootused, et õppejõud osalevad tööalaseid oskusi arendavatel koolitustel ja rakendavad uusi õpetamis- ja hindamismeetodeid. Õpetamismeetodite valiku osas on õppejõududele antud vabadus. *.../ õppejõul on õpetamisvabadus. Ta valib oma aine õpetamise vormid ja meetodid, kuid vastutab õpetamise kvaliteedi eest. (1.2).*

Analüüsitud dokumentides on välja toodud ülikooli poolne soov toetada ja suurendada õppe- ja teadustegevuse seost, valdkondadeülest lähenemist ning peetakse oluliseks teadustöö tulemustel põhinevat õppetööd. Ülikoolide korralised õppejõud ja teadustöötajad valitakse ametisse avaliku ja kõigile osalistele võrdsete tingimustega konkursi korras. Konkreetsele ametikohale tuuakse välja vastavad seadusest tulenevad ametinõuded. Vajadusel võib ülikool kehtestada lisanõudeid spetsiifiliste teadmiste või kogemuste osas. *.../ Nõudeid võib täpsustada akadeemilise üksuse otsustuskogus kinnitatud ametikoha kirjelduses. (6.17)* Erandjuhtudel on võimalik ametikoht määratud ajaks täita ilma konkursita, kuid nõuded

kvalifikatsioonile jäävad ka sel juhul kehtima. Konkursitingimused ja -korra määrab valdavalt kõrgeim otsustuskogu.

Juba töötava akadeemilise personali kompetentsuse hindamiseks on ülikoolid välja töötanud õppejõudude ja teadustöötajate atesteerimise alused või akadeemilise personali töösoorituse hindamise juhised. Valdavalt tuleb atesteerimine läbida kord viie aasta jooksul. Hinnangu andmisel kasutatakse ühe võimalusena kõikide ülikoolide poolt üliõpilaste tagasisidet ning oluliseks peetakse õppejõudude kaasatust õppekavaarendusse. *Kord kolme aasta jooksul õppekava nõukogu/... /annab hinnangu õppekava realiseerimisel osalevate õppejõudude kaasatusele õppekava arendamisesse ning teeb sellest johtuvaid ettepanekuid õppejõudude koosseisu osas.* (6.7)

Õppejõudude enesetäiendamist peetakse oluliseks ning õppejõudude professionaalset arengut toetatakse. Eeldatakse õppejõudude valmisolekut uuenduslike õpetamismeetodite ja uue tehnoloogia kasutamiseks ning toetatakse uuenduslike õppevahendite kasutamist õppetöös. Peetakse oluliseks e-õppe võimaluste senisest laiemat kasutamist. *.../ toetab õppetöös innovatsiooni, tehnoloogia kasutamist ja koostööd.* (2.2)

Analüüsitud dokumentide kohaselt toetatakse õppejõudude vaba semestri kasutust, võimaldatakse õppejõududele koolitusi, mis arendavad õpetamis- ja juhendamisoskusi. Koolitusvajadus selgitatakse välja vahetu juhi poolt, ühe võimalusena arenguestluste kaudu. Ülikoolid panustavad õppejõudude koolitamisega ja arendamisega pedagoogika, didaktika, õpetamismetoodika ja digipädevuste ning akadeemilise inglise keele valdkonnas. Ülikoolid on kehtestanud reeglid, mille kohaselt õppejõududel on õigus kasutada õppetöö läbiviimiseks vajalikke ressursse ning peetakse oluliseks eesmärgiks kujundada õppetöö läbiviimiseks sobivat keskkonda. *Akadeemilistel töötajatel on õigus kasutada oma tööülesannete täitmiseks akadeemia ruume, seadmeid ja muid vahendeid vastavalt akadeemias kehtestatud korrale ja headele tavadele.* (1.7)

ESG standardi kohaselt peavad ülikoolid olema kindlad oma akadeemilise personali pädevuses ning peavad personali värbamisel ja arendamisel kohaldama õiglaseid ja läbipaistvaid protseduureegleid (Standards and Guidelines..., 2015).

Kõik analüüsitud ülikoolid lähtuvad akadeemiliste ametikohtade loomisest Ülikooliseadusest (2013) ja Kõrgharidusstandardist (2013). Seadustes on toodud ametikohale vastavad kvalifikatsiooninõuded, millele tuginedes on kõik ülikoolid kirjeldanud akadeemiliste ametikohtade nõuded. Kuna seaduses on kirjeldatud ka eeldatav valimisprotsess, siis ülikoolide lähenemine personali värbamise ja kohalemääramisele ning õppejõudude pädevuse tagamise osas on läbipaistev. Analüüsitud dokumentides ei ole reguleeritud õppejõududel kohustust

teatud intervalliga erialaselt vajalikel koolitustel osaleda. Samuti ei ole leitav menetluskäik, kuidas tegeletakse negatiivseid hinnanguid saanud õppejõuga atesteerimiste vahelisel perioodil.

Õpikeskkonna arendamine, õppejõudude igakülgse enesetäiendamise toetamine ning teadustulemuste ja õppetöö parem sidusus on eelkõige tulevikueesmärgid, mis on püstitatud arengukavades, kuid valdkonda reguleerivatesse dokumentidesse veel jõudnud ei ole. Välja on toodud, et uuritakse töötajate rahulolu õpikeskkonnaga, seega võib eeldada, et nimetatud tulemusnäitaja abil viiakse ellu parendustegevusi õppekeskkonna kaasajastamise osas. Udami (2013) ja Pukki (2010) uuringu tulemused näitavad, et akadeemilise personali esindajad pidasid kõige olulisemaks näitajaks teadusarenduse väljundit, nii võib eeldada, et eesmärk tugevdamiseks õppejõudude sidet teaduse ja õppetöö vahel saab planeeritud aja jooksul täidetud.

Analüüsitud tulemuste põhjal vastavad ülikoolide lähenemisviiside kirjeldused standardile. Soovituslik on siiski jälgida, et kõik planeeritud eesmärgid jõuaksid valdkonda reguleerivatesse dokumentidesse ning planeeritavatesse tegevustesse.

3.6. Õpiressursside tagamine ja üliõpilaste toetamine

Ülikoolide strateegilistes dokumentides on välja toodud eesmärk tagada õppetöö läbiviimiseks vajalikud ressursid. Rõhutatakse füüsiliste ressursside olulisust institutsiooni eesmärkide täitmisel ning õppimist ja õpetamist toetava keskkonna loomisel. Vastutus ajakohase õpikeskkonna, sh õppevahendite olemasolu eest, on välja toodud kõigil organisatsiooni tasanditel, juhtkonnast kuni õppejõuni. Oluliste arendamist ja ka sisustamist vajavate füüsiliste ressurssidena tuuakse välja erinevad õppehooned, saalid, laborid, teadusraamatukogu, e-teenuste ja tehnoloogia loomine ja arendamine. Välja on toodud töökodade ja õpperuumide süsteemi loomine ning üliõpilaste iseseisvaks tööks vajalike võimaluste tagamine. Oluliseks peetakse ka olmega seonduvaid ressursse nagu üliõpilaste ühiselamud ja külalisõppejõudude korterid. Eesmärkidena tuuakse välja olemasolevate ressursside kaasajastamine ning ressursside jagamine nii ülikooli sees kui ka teiste haridusasutustega.

Pidades silmas mitmekesisuva üliõpilaskonna (täiskasvanud õppijad, osakoormusega õppijad, töötavad üliõpilased, rahvusvahelised üliõpilased, puuetega üliõpilased) vajadusi, on ülikoolid välja toonud lisaks universaalse disaini rakendamise põhimõtetele, et tunnustatakse eelnevaid kvalifikatsioone ja õpinguid, kasutades VÕTA võimalusi. .../ *arendab oma õpi- ja töökeskkonda universaalse*

disaini põhimõttest lähtuvalt, püüdes luua eri sihtrühmadele sobivad õppimis- ja töötamisvõimaluse. (2.1)

Vajadustele vastavate tugiteenuste pakkumiseks arendavad ülikoolid oma nõustamissüsteeme. Püstitatud on eesmärgid, et kõigile üliõpilastele, sh välisüliõpilastele, pakutaks vajadustele vastavat teenust. Analüüsitud dokumentides on välja toodud järgmised nõustamisteenuste valdkonnad (Tabel 3).

Tabel 3. Nõustamisvaldkonnad ja nõustajad

Nõustamisteenus	Põhilised nõustajad
Õppenõustamine	õppekorralduse spetsialistid, õppeosakonna juhataja, akadeemilise üksuse juhataja, erialaõppejõud, õppedirektorid, õppetöö koordinaator, õppejuht
Sisseastumisenõustamine	õppekorralduse spetsialistid ja vastuvõtutöötajad, õppekavajuhid, rahvusvaheliste suhete osakonna töötajad
Praktika nõustamine	õppekorralduse spetsialistid, praktika kuraatorid, erialaõppejõud, karjääri- ja nõustamistalitus
VÕTA nõustamine	VÕTA nõustajad ja hindajad, õppekorralduse spetsialist, eriala õppejõud, vastuvõtu- ja õppenõustamistalituse juhataja
Ettevõtlus- ja karjäärinõustamine	karjäärinõustaja
Tuutortegevus	üliõpilasnõustajad/tuutorid
Psühholoogiline nõustamine	psühholoog
Erivajadustega tudengite nõustamine	erivajadustega tudengite nõustaja, õppekorralduse spetsialist
Erasmus nõustaja	õppekorralduse spetsialist, Erasmus koordinaator

Dokumentides on välja toodud ülikoolide eesmärgid, et tugi- ja administratiivtöötajad on kvalifitseeritud ning neile pakutakse võimalusi oma oskusi täiendada. .../

Nõustamiskvaliteedi tõstmiseks ülikoolis ja nõustajate võrgustikus pakutakse töötajatele vajaduspõhiseid koolitusi ja täiendusõpet (prioriteetseteks teemadeks erivajadustega inimesed õppimas ja tööl, kultuuridevahelised erinevused ja kommunikatsioon, koolitaja koolitus, kovisioon ja/või supervisioon. (5.8)

Ka mitteakadeemiliste töötajate puhul on seatud eesmärk, et nad on suutelised töötama rahvusvahelises töökeskkonnas. Tugitöötajatelt oodatakse lisaks üliõpilaste nõustamisele vajalikku tuge ka akadeemilisele personalile. Üliõpilaste mobiilsuse toetamise osas on eelkõige välja toodud Euroopa Liidu elukestva õppe ERASMUS programmi koordineerimine ja nõustamine, kuid ülikoolid on sõlminud õppejõudude ja üliõpilaste mobiilsust puudutavaid leppeid ka väljastpoolt Euroopa Liitu. Üliõpilaste ja

õppejõudude mobiilsuse suurendamist ja toetamist peetakse väga oluliseks eesmärgiks, nii väljaminevaid kui ka sissetulevaid üliõpilasi ja õppejõude peetakse oluliseks. Valdavalt on mobiilsuse osas määratud tulemusnäitajad. Mobiilsuse suurendamise eesmärgil tuuakse välja vajadus toetada liikmeskonna keeleõpet. Õppekorralduslikes dokumentides on välja toodud regulatsioonid, millega peavad arvestama üliõpilased, kui õpivad mingi aja õpingutest külalisüliõpilasena välisülikoolis. Samuti on välja toodud reeglid ülikooli tulevate külalisüliõpilaste puhul. Pakutavate teenuste kohta jagatakse infot lisaks nõustajatele ülikoolide kodulehtedel ja õppetegevust reguleerivates dokumentides.

Standard ütleb, et ülikoolidel peab olema piisavalt rahalisi vahendeid õppeprotsessi läbiviimiseks ning tagatud peavad olema asjakohased ja kättesaadavad õppevahendid ja tugi üliõpilastele (Standards and Guidelines..., 2015). Analüüsitud dokumentide kohaselt on ülikoolidel tagatud õppetöö läbiviimiseks asjakohased ja kättesaadavad õppevahendid ning üliõpilasi toetatakse nende õpingute jooksul. Strateegilistes eesmärkides on välja toodud olulised füüsilised ressursid, mida soovitakse arendada ning eesmärgistatud on tugi- ja nõustamisteenuste areng rahvusvahelist ja mitmekesisist liikmeskonda silmas pidades. Kõrghariduses on oluliselt suurenenud rahvusvahelistumine, seda nii üliõpilaste, akadeemilise personali kui ka õppekavade osas. Blanco-Ramirezi ja Bergeri (2014) poolt Ameerika Ühendriikides läbiviidud uuringu tulemused osutasid, et kvaliteeditagamise on rahvusvahelistumise puhul põhiküsimus. Rahvusvahelistumise tõttu suureneb õppimise ning õpetamise võrreldavuse, mobiilsuse, koostöö, läbipaistvuse ja kvaliteedi tagamise vajadus (Bernhard, 2012). Analüüsitud dokumentide kohaselt peavad kõik ülikoolid oluliseks suurenevat mobiilsust ja kasvavat rahvusvahelisust, nähes ette tugisüsteemide arengut rahvusvahelistumisest tulenevate teenuste vajaduse täitmiseks.

Valdavalt pakutakse kõikides ülikoolides õpi- ja karjäärinõustamist, samuti VÕTA nõustamist ja praktikanõustamist. Suuremate ülikoolide puhul pakutakse enam nõustamisteenuseid ja tööle on võetud konkreetsele teenusele spetsialiseerunud nõustajad, nagu psühholoog, erivajadustega tudengite nõustajad ja nõustajad välistudengitele. Liikmeskonda informeeritakse pakutavatest võimalustest ja tugiteenustest. Ülikoolide lähenemisviisid vastavad autori hinnangul õpiressursside tagamise ja üliõpilaste toetamise osas ESG standardile.

3.7. Teabe haldamine

Kõik vaadeldud ülikoolid kasutavad ametliku infovahetuskeskkonnana õppeinfosüsteeme. Määratud on liikmeskonna kohustus ametlikku infosüsteemi kasutada ja regulaarselt jälgida.

Üliõpilasel on kohustus omada ülikooli infosüsteemides kasutajakontot ja kasutada ülikooli infosüsteeme. *ÕIS on akadeemia ametlik õppekorralduse infovahetuskeskkond, kus toimub õppetööd puudutavate andmete kogumine, töötlemine ja säilitamine/.../Üliõpilastel ja õppetööd läbiviivatel ning korraldavatel akadeemia töötajatel on kohustus regulaarselt jälgida õppeinfosüsteemi keskkonda...* (3.20)

Andmeid üliõpilaste rahulolu kohta õppekorralduse, õppeainete ja õppejõududega saadakse regulaarse tagasiside küsimise kaudu. Lisaks tagasisidele analüüsitakse olemasoleva info (andmed õppeinfosüsteemis, avaldused, aruanded jne) põhjal läbiviidavaid tegevusi ja teenuseid, määratud on tagasiside ja analüüside läbiviimise eest vastutajad. Vastutavas rollis ja kaasatud on õppekavajuhid, õppeosakonna töötajad, üksuste juhid, valdkonna eest vastutava üksuse töötajad. *Õppetegevuse arendamiseks ja kvaliteedi kindlustamiseks tehakse kord kolme aasta jooksul järgmised analüüsid: 3.1. vastuvõtutingimuste ja -korralduse analüüs (vastutaja õppeosakond); 3.2. vastuvõtueksami analüüs (vastutaja õppekava juht); 3.3. õppekava eesmärkide saavutamiseks vajaliku õppekeskkonna analüüs (vastutaja akadeemilise üksuse juht); 3.4. VÕTA kasutamise analüüs (vastutaja KNK); 3.5. akadeemilisele puhkusele siirdumise põhjuste analüüs (vastutaja KNK); 3.6. väljalangemise põhjuste analüüs (vastutaja KNK koostöös akadeemiliste üksustega); 3.7. praktika analüüs (vastutaja praktika eest vastutav õppejõud); 3.8. välismaal õppimise võimaluste vahendamise ja välisõpingute korraldamise analüüs (vastutaja õppeosakond).* (6.6)

Üliõpilastelt küsitakse reeglina tagasisidet kord semestris. Tagasisidet, mis annab informatsiooni juhtimise efektiivsuse, õppekavade ja teiste seotud protsesside kohta, küsitakse ka teistelt huvigrupidelt (vt Tabel 5). Reguleeritud on küsitluste fookus ja küsitluste sagedus. Üliõpilastelt kogutav tagasiside on kas vabatahtlik, osaliselt või täielikult kohustuslik. Teistelt huvigrupidelt küsitavale tagasisidele vastamine on vabatahtlik. Üliõpilaste rahulolu õppekavadega ja infot õppejõudude tulemuslikkuse kohta kogutakse üliõpilastelt õppeinfosüsteemi vahendusel, valdavalt on detailsem fookus seotud ainete, õpetamise ja õppekorraldusega.

Tööandjatelt küsitav tagasiside annab tööandjate rahulolu ülevaate lõpetajate tasemega, nii erialaste, ülekantavate oskustega kui õppekava kohta. Lõpetanute tööhõive ja karjäärivõimaluste kohta saadakse lisaks mõningaid tulemusi vilistlaste tagasiside küsitlustega, kuid küsitlusi ei viida läbi ega infot ei salvestata õppeinfosüsteemi vahendusel. Tööandjatelt küsitav tagasiside annab tööandjate rahulolu ülevaate lõpetajate tasemega, nii erialaste, ülekantavate oskustega kui õppekava kohta.

Üliõpilaste tagasisidet õpikeskkonnale ja tugiteenustele kogutakse analüüsitud dokumentide põhjal kolmes ülikoolis. Tagasisidet saadakse põhiliselt läbi üliõpilaste õppeinfosüsteemi põhise tagasisideküsitluse õppetegevuse ja õppekorralduse kohta, kuid vastavat infot saadakse ka lõpetajate tagasisidest. Nõustamisteenuste rahulolu kogutakse ühes ülikoolis. Tagasisidet kogutakse ka vaba aja veetmise võimaluste ja üldise olme kohta.

Tagasiside kogumise eesmärgidena on toodud huvigruppide tagasisidel põhinev õppekavaarendus, õppetöö läbiviimise kvaliteedi parendamine, õppekorralduse muutmine, parendustegevuste kavandamine, juhtimisotsuste tegemine ning samuti on avaldatud tagasiside tulemused aluseks üliõpilaste õppetegevusega seotud valikute tegemisel.

Valdavalt tehakse kogutud tagasiside ja läbiviidud analüüside tulemused kättesaadavaks juhtkonnale ja konkreetsele sihtgrupile, kes peab tulemuste alusel parendustegevusi planeerima ja ellu viima. Tulemuste kokkuvõtted tehakse kättesaadavaks kas ülikooli sisemistele huvigruppidele või mõnedel juhtudel saavad kokkuvõtteid näha ka välimised huvigrupid.

Arengukavades ja strateegiates on välja toodud kõrgkooli tulemusnäitajad. Valdavalt on välja toodud ka protsessikirjeldus, kuidas ja mis regulaarsusega toimub arengukavade ja seotud dokumentide ülevaatus ja tulemuslikkuse hindamine.

Statistilised andmed tehakse üldjuhul kodulehel kättesaadavaks valdkondlike aruannete kaudu. Kogutavate andmete analüüsimiseks ja analüüsi tulemuste alusel parendustegevuste planeerimiseks ja elluviimiseks on määratud vastutavad ametikohad või otsustuskogud. Kaasatud on õppejõud, tugitöötajad, üliõpilased, õppekavajuhid, juhtkond ja juhtkonnaga seonduvad otsustusgrupid (näiteks: nõukogu õppekomisjon), õppekavakomisjonid.

Analüüsitud dokumentide kohaselt kogutakse ja analüüsitakse õppeprotsessiga seonduvalt toodud tulemusnäitajaid Tabelis 4

Tabel 4. *Õppeprotsessiga seonduvad tulemusnäitajad*

üliõpilased	keskmine konkurss sisseastumisel üliõpilaste osakaal Eesti üliõpilaskonnast nominaalse lõpetamiseajaga osakaal katkestajate osakaal eri õppekavade üliõpilaste ühiselt kaitstud lõputööde arv välisõppes osalenud üliõpilaste osakaal välisüliõpilaste osakaal välismaalastest järel doktorantide arv üle 25-aastaste üliõpilaste osakaal bakalaureuse- ja magistriõppes kaitstud doktorikraadide arv vahetusprogrammide kaudu välismaale läinud üliõpilaste arv
õppejõud	konkurss valitavatele akadeemilistele ametikohtadele akadeemilistele ametikohtadele kandideerijate arv välisõppejõudude ja -teadlaste osakaal akadeemilises töötajaskonnas doktorikraadiga korraliste õppejõudude ja teadustöötajate osakaal konkurss professori ametikohtade täitmiseks mobiilsusprogrammide kaudu välja läinud õppejõudude arv
huvigruppide rahulolu näitajad	üliõpilaste keskmine hinnang õppekvaliteedile vilistlaste hinnang ettevõtlus- ja karjäärinõustamisele. üliõpilaste rahulolu ingliskeelse õppetöö kvaliteediga vilistlaste rahulolu omandatud üldpädevusega vilistlaste rahulolu praeguse tööga akadeemiliste töötajate rahulolu interdistsiplinaarsust toetava töökorraldusega üliõpilaste rahulolu õppetöö kvaliteedi ja õppetöö korraldusega töötajate rahulolu juhtimise ja töötingimustega töötajate rahulolu üliõpilaste ja töötajate rahulolu õpikeskkonnaga
õppekavad	kahe või enama eriala aineid lõimivate õppekavade arv ingliskeelsete õppekavade osakaal

Standardile vastavalt koguvad, analüüsivad ja kasutavad ülikoolid informatsiooni juhtimise efektiivsuse, õppekavade ja teiste tegevuste kohta (Standards and Guidelines..., 2015).

Bollaert (2014a) poolt välja toodud indikaatorite kasutamise eesmärkide kohaselt koguvad ja kasutavad vaadeldud ülikoolid andmeid eelkõige eesmärkide saavutamise monitoorimiseks ja protsessi parendamiseks. Vähemal määral on analüüsitud dokumentides toodud välja andmete

kogumise eesmärgina ülevaate saamine sisemistest protsessidest ja välise kommunikatsiooni toetamine. Kuna kõikidel Eesti ülikoolidel on kohustus teatud regulaarsusega üliõpilaste statistikat edastada Eesti Hariduse Infosüsteemi, siis kasutatakse andmeid ka aruandluseks. Andmete kogumise meetodina kasutatakse lisaks olemasolevatele statistilistele näitajatele huvigruppide tagasisidet ja protsessi analüüsi. Begnum & Stjerno (2000) jaotuse kohaselt kasutatakse kogutud tagasisidet eelkõige tähelepanu juhtimiseks olulistele puudustele juhtimises ja õppetöökorralduses, vähem on viiteid koostöö stimuleerimisele üliõpilaste, õppejõudude ja administratsiooni vahel ja õppemeetodite varieerimise soodustamisele.

Tuginedes teooriale võib väita, et oluline on tulemuste mõõtmine, et anda hinnang eesmärkide täitmisele, valitud meetod ei ole siinkohal tähtis. Oluline on, et tulemuste mõõtmisel oleks kaasatud üliõpilased ja personal. Analüüsitud dokumentide kohaselt on sisemised huvigrupid kaasatud. Andmete kogumine ja analüüsimine õppekavade ja teiste tegevuste kohta on sisemise kvaliteedikindlustamise süsteemi sisendiks. Kuna ülikoolid on kvaliteedieesmärgid püstitanud, siis teooriale tuginedes võib väita, et kvaliteeti määratletakse üldjuhul kui eesmärgipärasust ning hinnatakse toote või teenuse sobivust eesmärgiga (Harvey, 2006).

Autori hinnangul vastavad ülikoolide lähenemisviisid teabe haldamise osas standardis toodule.

3.8. Avalik informatsioon

Kõik ülikoolid on avaldanud informatsiooni õppekavade ja nendes sisalduva info, nagu õpiväljundid, hindamise protseduurid ja lõpetamisel omistatav kraad. Lõpetajate edasised karjäärivõimalused tuuakse välja õppekava eesmärkides. Õppekavadega seonduv info on avalik, ning välja toodud vastutaja või vastutav üksus, kelle kohustus on õppekavadega seotud info edastamine. Õpetatavate erialade ja õppekavade kohta avaldatakse regulaarselt teavet iga-aastase vastuvõtu käigus, kasutades selleks kodulehte, õppeinfosüsteemi ja kõiki meediakanaleid. *Vastuvõttust akadeemiasse teavitatakse üleriigilises ajakirjanduses ja internetis Vastuvõtusekretär korraldab kogu vastuvõtuinfo, sealhulgas vastuvõtu ajakava, õppekavade ja erialade loetelu, vastuvõtutingimuste ning eksaminõuete avalikustamise akadeemia kodulehel.* (1.9)

Õpingute lõpetamise tingimused ning lõpetamisel saadav kraad on õppetasemeti detailselt välja toodud ja kodulehtedel avalike dokumentidena kättesaadav.

Standardi kohaselt oodatakse ülikoolidelt, et nad avaldaksid selget, täpset, objektiivset, ajakohast ning kergesti kättesaadavat infot oma tegevuste, sh õppekavade ja nendes sisalduva info, nagu õpiväljundid, lõpetamisel omistatav kraad, õpetamise, õppimise ja hindamise

protseduuride osas ja oma üliõpilaste õppimisvõimaluste ning lõpetajate tööhõive kohta (Standards and Guidelines..., 2015). Kõik Eesti ülikoolid avaldavad andmeid õppekavade ja nendes sisalduva info, nagu õpiväljundid, lõpetamisel omistatav kraad ja hindamisprotseduuride kohta. Ajakohane, erapooletu ja objektiivne teave pakutavate õppekavade ja akadeemiliste kraadide kohta kindlustatakse kehtivat seadusandlust järgides. Nii on kõikidel ülikoolidel kohustus saada õppeinfosüsteemi sisestatud ja kinnitatud õppekavad registreerimiseks Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS). EHIS on avalik infosüsteem, kus õppekavade kohta edastatav info on kõigile soovijatele nähtav. Akadeemiliste kraadide andmine on kõikide ülikoolide puhul rangelt seadusandlusega reguleeritud. Kõrgharidusstandardis (2013) on sätestatud ühtsed nõuded kõrgharidustasemete õpetele, nendest analüüsitud dokumentide kohaselt ka lähtutakse. Samuti on Kõrgharidusstandardi (2013) lisas 3 toodud õppekavagrupid õppevaldkondades, nendes on kõrgharidustaseme õpet läbiviivad õppeasutused ning nende antavate diplomite ja akadeemiliste kraadide nimetuste loetelu, millest kõik ülikoolid juhinduvad. Diplomite ja akadeemiliste õiendite vormistamisel ja väljastamisel lähtutakse Vabariigi Valitsuse 2003. aasta määrusest „Diplomi ja akadeemilise õiendi statuut ja vormid“. Martin & Sauvageot (2011) kohaselt võib ühe tulemusnäitajate kasutusala välja tuua avalikkuse või valitsuse informeerimise. Õppekavade ja akadeemiliste kraadide puhul ei ole tegemist küll tulemusnäitajatega, kuid andmete avaldamise eesmärk on kattuv. Udami (2013) poolt välja toodud huvigruppide kvaliteedi hindamise eesmärkide, meetodite ja hinnatavate aspektide juures on ühe riigi poolt hinnatava võtmesõnana välja toodud avalik teave. Nagu on näha avaldatava teabe aluseks olevatest seadusandlikest regulatsioonidest, on riigi prioriteedid selgelt välja toodud ja ülikoolid käituvad vastavalt nõudmistele.

Analüüsitud dokumentide kohaselt avaldavad ülikoolid standardile vastavat ajakohast ja kergesti kättesaadavat infot oma tegevuste kohta.

3.9. Õppekavade pidev monitoorimine ja perioodiline ülevaatus

Ülikoolid on loonud tagasisidesüsteeme, mis võimaldaks õppekavasid hinnata ja muuta regulaarselt, kaasates üliõpilasi ja teisi huvigruppe.

Analüüsitud dokumentide kohaselt küsitakse vaadeldud ülikoolides süsteemselt tagasisidet järgnevatelt huvigruppidele/osapooltelt ja temadel (Tabel 5).

Tabel 5. Huvigrupidelt küsitav tagasiside.

Osapool/huvigrupp	Tagasiside põhifookus
Üliõpilased	Õpetamine ja õppeained Praktika Õpetajakoolituse praktika Õppekorraldus, sh õpiressursid Nõustamis- ja tugiteenused
Katkestajad	Katkestamise põhjused
Välisüliõpilased	Kohanemine ja tugisüsteemid
Esmakursuslased	Valikute kujunemine, hakkama saamine esimesel õppeaastal
Doktorandid	Juhendamine, õppekava arendamine
VÕTA taotlejad, VÕTA hindajad	Taotlemise protsess, hindamis- ja nõustamisprotsess
Õppejõud	Õppekava sisu ja realiseerimine, õppekorraldus, õppekava arendamine
Vilistlased	Õppekava, omandatud teadmiste tööturule sobivus, konkurentsivõime
Tööandjad	Ootused ja hinnangud lõpetajate tasemele, õppekava arendus
Lõpetajad/ Viimase aasta tudengid	Õppekava, õppekorraldus, tugisüsteemid, juhendamine

Kõik ülikoolid küsivad õpeinfosüsteemi kaudu üliõpilastelt regulaarset tagasisidet õpetamise (õppejõudude) ja õppeainete kohta. Enamus ülikoole küsivad tagasisidet lisaks ka lõpetajatelt, tööandjalt, vilistlastelt, VÕTA taotlejalt ning üliõpilastelt õppekorralduse kohta. Õppejõudude, doktorantide, välisüliõpilaste, katkestajate, praktika ning nõustamise ja tugiteenuste osas kogutakse tagasisidet vaid üksikutel juhtudel. Analüüsitud dokumentide kohaselt kasutatakse kõigi huvigruppide tagasiside kogumiseks valdavalt küsimustikke. Erinevused saab välja tuua vaid ühe ülikooli puhul, kes on jätnud tagasiside kogumise vormi praktika, tööandjate, õppekava, õppejõudude ja tööandjate tagasiside puhul vabaks.

Praktikaalast tagasisidet/... /kogub ning analüüsib praktika eest vastutav õppejõud või tema poolt volitatud isik/... /vabalt valitud meetodil (nt grupi intervjuu, kirjalik küsitlus vms). (6.6)

Õpikeskkonna ja tugiteenuste ja nende otstarbekuse hindamise kohustus on reguleeritud strateegiates eesmärkide ja tulemusnäitajatena, õppekavade koostamisel ja muutmisel kasutatavas dokumentides, üliõpilaste toimimist reguleerivates dokumentides. Tagasisidet õpikeskkonna ja tugiteenuste kohta annavad üliõpilased kas kord semestris, lõpetajad kord aastas või tehakse küsitlusi kogu üliõpilaskonnas kord aastas või üle aasta. Laekunud ettepanekuid kasutatakse õpikeskkonna arendamiseks. *Ülikool jälgib süstemaatiliselt üliõpilaste õpitulemusi, õppimistingimusi, olmeprobleeme, analüüsib ja hindab neid. (4.5.*

Strateegilistes dokumentides rõhutatakse eesmärgina õppe- ja teadustöö sidusust, õppekavade avamise puhul tuleb näidata seost ülikooli eesmärkide ja teadusvaldkonnaga. Viiteid, et

õppekavasid muudetakse teadusuuringute tulemuste valguses, leiab ühest ülikoolist.

Õppekavajuht tagab koostöös akadeemilise üksuse juhiga õppekavaarenduse, mis lähtub vastavas teadus- ja loomevaldkonnas toimunud uuematest arengutest/.... (6.7)

Ühiskonna muutuvate vajaduste hindamise ja selle alusel õppekavade muutmist näeb analüüsitud dokumentides eelkõige tööandjate poolse tagasisidena tööturunõudmistele vastavuse osas. Üliõpilaste töökoormuse, edasijõudmise ja lõpetamise hindamiseks kasutatakse nii regulaarset õppeainete tagasisidet, kui ka erinevate huvigruppide tagasiside küsitlusi, kasutades tulemusi üliõpilastele toetava ja efektiivse õpikeskkonna loomisel.

Standardi kohaselt peavad ülikoolid seatud eesmärkide saavutamiseks ning üliõpilaste ja ühiskonna vajadustele vastavamise tagamiseks oma õppekavasid monitoorima ja perioodiliselt üle vaatama (Standards and Guidelines..., 2015).

Õppekavade perioodilise ülevaatamise ja parendamise teema on läbivalt kõigis ülikoolides õppetegevusega seotud dokumentides kajastatud. Kajastatud on nii strateegilised eesmärgid, tulemusnäitajad, läbiviimise ja vastutuse organisatsiooni tasandid. Kui õppeainetele, õppekavadele ja õppejõududele antava tagasiside puhul on täpsemalt reguleeritud, milline ametikoht või üksus konkreetselt tagasiside menetlemise eest vastutab, siis õpikeskkonna puhul vastutusliin nii selgelt välja ei tule. Hindamisprotseduuride efektiivsuse hindamist analüüsitud dokumentides eraldi välja toodud ei ole. Kuna hindamisviisid kuuluvad lahutamatu õppeaine juurde, siis võib eeldada, et koos õppeaine hindamise ja muutmisega kaasneb sellega ka hindamisviiside tagasisidestamine ja ülevaatus.

Ülikoolide dokumentides ei ole välja toodud, et õppekavade sisu peab teatud regulaarsusega hindama viimaste teadusuuringute valguses, et tagada õpingute ajakohasus. Õppekava muutmise puhul on dokumentides toodud, et muutmisel peab arvestama teadusuuringute tulemustega. Eeldatavasti antakse hinnanguid ja tehakse muudatusi õppeainete tasandil, kuid valdkonda reguleerivates dokumentides ei leidnud viiteid hindamise ega muutmiskohustuse ja regulaarsuse kohta.

Ülikoolid on määranud huvigrupid, kellelt nad tagasisidet saada soovivad ja kelle rahulolu, mis valdkonnas, nad oluliseks peavad. Vahendiks tagasiside saamisel on määratud nii kohustusliku kui vabatahtliku vastamisega küsimustikud, tagasiside kogumise vormi on mõnel juhul vabaks jätnud vaid üks ülikool. Toetudes valdkondlikele uuringutele võib väita, et tavapära anonüümsetest tagasisideküsitlustest oleks rohkem kasu üliõpilaste kaasamisest intervjueritavatena auditite valimitesse ja aruteludesse (Shah & Jarzabkowski; 2013, Sick, 2000). Huvigruppide esindatus tagasisidesüsteemis näitab, et oluliselt huvigrupilt – õppejõududelt – tagasisidet valdavalt regulaarselt ja ametlikult ei küsita.

Õppekavasid hinnatakse ja muudetakse regulaarselt kaasates üliõpilasi ja teisi huvigruppe. Kogutud teavet analüüsitakse ja õppekava ja õppeaineid kohandatakse, et oleks tagatud ajakohasus. Toetudes eelnevalt läbiviidud uuringutele, on igal seotud huvipoolel kvaliteedist oma nägemus, mida mõjutavad eelkõige tema konkreetsed huvid ja ootused (Westerheijden, 2005; Pukk, 2010; Udam, 2013). Seetõttu oleks vajalik tervikpildi saamiseks kaasata tagasiside süsteemi proportsionaalses mahus kõik huvigrupid.

Töö autori hinnangul vastavad ülikoolide lähenemisviisid õppekavade pideva monitoorimise ja perioodilise ülevaatuses osas valdavalt standardi nõuetele. Tuginedes analüüsitud dokumentidele ja ESG suunistele võiks soovituslikult rohkem tähelepanu pöörata tagasiside kogumise erinevatele meetoditele, arvestada õppejõudude kui olulise huvigrupi tagasisidet ning hinnata õppekavasid enam lähtuvalt ühiskonna muutuvatest vajadustest ja viimaste teadusuuringute tulemustest.

3.10. Perioodiline väline kvaliteedihindamine

Ülikoolide dokumentatsioonis tuuakse välishindamiste puhul välja kontrolliv institutsioon. Kuna vaadeldud ülikoolid asuvad ühes õigusruumis ning ühe ministeeriumi haldusalas, siis toovad kõik välja, et riiklikku kontrolli tegevuse õiguspärasuse üle teostab Haridus- ja Teadusministeerium ning Riigikontroll kontrollib tegevuste vastavust Riigikontrolli seadusele. Viidatakse ka Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuuri (EKKA) poolt läbi viidud välishindamistele, tuues välja nimetatud hindamise põhieesmärgid – õppe vastavus õigusaktidele ja standarditele, sh vastava teoreetilise ja praktilise õppe taset, õppejõudude ja teadustöötajate teaduslikku ja pedagoogilist kvalifikatsiooni, samuti ressursside piisavust õppetöö läbiviimiseks. Ülikoolid on eelkõige strateegilistes dokumentides toonud välja seoseid eelnevate välishindamiste ja praeguste planeeritavate parendustegevuste vahel. Seoseid eelnevate välishindamistega tuuakse välja arengukavade koostamisel, samuti on koostatud regulatsioone, kuidas välishindajatelt saadud tagasisidet tuleb menetleda. *Kontserdisaali ja lavakunstikooli õppelava puudumine on EMTA muidu igati nüüdisaegse infrastruktuuri väga tõsine puudus, mille lahendamine peaks olema akadeemia arengu kõige prioriteetsem küsimus, märkisid EMTAt institutsionaalse akrediteerimise käigus hinnanud väliseksperdid juba 2007. aastal.* (1.1.)

Eesti ülikoolides viiakse perioodiliselt läbi välishindamisi, mis on kooskõlas ESG standardiga. Hindamiste käigus tuuakse välja tegevuste vastavus seotud õigusaktide ja regulatsioonidega, sisemiste protsesside efektiivsus ja kvaliteedikindlus ning nimetatakse ära parendusvajadused, mida ülikoolid oma jätkutegevustes arvestavad. Sarnaselt teooriale määratakse kvaliteedikindlustamise süsteemid kõrgkoolidele tavaliselt riigi tasandilt (Pukk,

2010). Eesti ülikoolides viib välishindamisi läbi Haridus- ja Teadusministeerium EKKA kaasabil. Vastavalt Ülikooliseaduse § 12 tuleb ülikoolil läbida 7 aasta jooksul institutsionaalne akrediteerimine, mille tulemusel hinnatakse ülikooli juhtimise, töökorralduse, õppe- ja teadustegevuse ning õppe- ja uurimiskeskonna vastavust õigusaktidele, ülikooli eesmärkidele ja arengukavale (Ülikooliseadus, 2013). Nimetatud välishindamine mõjutab ja hindab eelkõige ülikooli juhtimistasandit. Ka teooria osundab, et välishindamine kõrghariduses mõjutab rohkem struktuurseid, organisatsioonilisi ja juhtimisprotsesse (Stensaker, Langfeldt, Harvey, Huisman & Westerheijden, 2013). Lisaks institutsionaalsele akrediteerimisele tuleb ülikoolidel Ülikooliseaduse (2013) § 12² kohaselt läbida õppekavagrupi kvaliteedi hindamine, mille käigus hinnatakse EKKA poolt õppekavade ning nende alusel toimuva õppe ja õppealase arendustegevuse vastavust õigusaktidele, riigisisestele ja rahvusvahelistele standarditele ja arengusuundadele, eesmärgiga anda soovitusi õppekvaliteedi parendamiseks. Ka selles osas leiab kinnitust teooria, et välishindamise põhiline eesmärk on stimuleerida õppimise ja õpetamise muutusi ja parendusi (Stensaker et al., 2011).

4. Uurimistöö piirangud ja rakendatavus

Uuringu tulemuste puhul tuleb arvestada teatud piiranguga. Kuna sisemine kvaliteedikindlustamine ei ole üheselt reguleeritud, siis puudub ülikoolidel ka kohustus sisemise kvaliteedikindlustamise protsess ühetaoliselt ja võrreldavalt dokumenteerida. Seetõttu ei pruugi analüüsitud dokumendid anda terviklikku ülevaadet lähenemisviiside kohta, vaid annavad ülevaate sellest, milliseid lähenemisviise on esitatud analüüsitud dokumentides. Kui mõne ülikooli puhul mõne kategooria kohta dokumendid puudusid, ei tähenda see, et ka tegevus puudub. On võimalik, et vastava infoga dokumendile ei ole antud ametlikku staatust.

Lisaks võib piiranguna välja tuua, et dokumentide analüüs annab küll ülevaate sellest, kuidas sisemise kvaliteedikindlustamise süsteem on ülikoolides üles ehitatud, kuid ei võimalda näha nende rakendamise seotud tugevusi ja arenguvõimalusi. Tulemused tervikuna on piiratud kodeerimisjuhendis esitatud kategooriate ja nende kirjeldustega. Samuti võib piiranguks lugeda töö autori eksimisvõimalusi tekstide tõlgendamisel ja tähenduste leidmisel.

Käesoleva uurimistöö esmane väärtus on, et uurimuse käigus on täienenud töö autori teadmised ja oskused, mida saab rakendada oma edasisel erialasel tööl. Samuti võimaldavad saadud teadmised ülikoolidel selgunud tulemuste taustal oma

kvaliteedikindlustamise süsteeme hinnata ja vajadusel muuta. Kuna sisemist kvaliteedikindlustamist ja -hindamist Eesti ülikoolides pole autorile teadaolevalt varem uuritud, siis üks töö väärtus on sisend järgnevatele uuringutele.

Kokkuvõte

Magistritöö eesmärgiks oli kirjeldada Eesti ülikoolide lähenemisviise sisemisele kvaliteedikindlustamisele ja -hindamisele võrdlevalt kõrgkoolide sisemise kvaliteedikindlustuse Euroopa standardite ja suunistega. Käesoleva magistritöö algul antakse ülevaade kvaliteedi tagamise eesmärkidest ning tähendustest, kõrghariduse kvaliteedikindlustamise ja -hindamise teoreetilistest lähtekohtadest ning arengutest. Ülevaade aitab mõista, millele kõrgkoolid kvaliteedikindlustamisel peaks tähelepanu pöörama ja milliste huvigruppidega arvestama.

Püstitatud uurimusküsimustele leiti vastused dokumendi analüüsiga kvalitatiivse kontentanalüüsi meetodil. Uurimisinstrumentiks on töö autori poolt koostatud kodeerimisjuhend, mille koostamise aluseks on ESG sisemise kvaliteedikindlustuse standardid ja suunised. Uuringusse valiti ja andmeallikana kasutati 6 avalik-õigusliku Eesti ülikooli õppekorraldust ja -protsessi reguleerivaid dokumente, kokku 123 dokumenti 1193 lehel. Uuringuga on seotud teatud piirangud, millest olulisem on, et analüüsitud dokumendid ei anna terviklikku ülevaadet lähenemisviiside kohta, vaid annavad ülevaate sellest, milliseid lähenemisviise on esitatud analüüsitud dokumentides.

Uurimusest selgus, et kuigi ametlikult on ESG nimetanud kvaliteedikindlustamise süsteemi alusena kolm ülikooli, siis vastavad kõikide ülikoolide lähenemised sisemisele kvaliteedikindlustusele üldjoontes ESG standarditele ja suunistele. Kuna võrdluse aluseks olnud ESG puhul on tegemist uue, täiendatud versiooniga, mille kohaldamist on alles alustatud, võib ütelda, et Eesti avalikud ülikoolid, vaatamata sellele, et puudub seadusandlik alus sisemiste kvaliteedikindlustamise reeglite kehtestamiseks, toimivad üldjoontes juba täna vastavalt ESG standarditele.

Ühtses seadusruumis toimimise tulemusena on ülikoolidel sarnased lähenemised akadeemilise personali kvaliteedikindlustamisele, üliõpilaste hindamisele, välishindamisele ja õppekavade ülesehitusele. Sarnased ollakse ka avaliku teabe levitamises, ehk eelkõige kuvatakse toimimisega seonduvaid tulemusi ülikooli liikmeskonnale, mitte ei jagata seotud huvigruppide ja avalikkusega. Ühine on ka paljudel juhtudel tähelepanek, et strateegilistes dokumentides toodud eesmärgid ei ole integreeritud kõigisse protsesse reguleerivatesse

dokumentidesse. Lähenemisviiside erisused puudutavad eelkõige õppekavade regulaarse monitoorimise protsessi ja protsessis osalejaid.

Uuringu tulemusi saab kasutada edasistes ülikoolide kvaliteedikindlustamist ja valdkonna arenguid puudutavates uuringutes, samuti saavad uuringusse kaasatud ülikoolid saadud teadmiste taustal hinnata kasutatavaid sisemise kvaliteedikindlustamise ja -hindamise süsteeme.

Märksõnad: kõrgharidus, kvaliteet, kvaliteedihindamine, kvaliteedikindlustamine, õppetegevuse kvaliteet, sisemine kvaliteedikindlustamine, sisemine kvaliteedihindamine.

Summary

The goal of the current master thesis was to describe how Estonian Universities approach internal quality assurance and quality evaluation and how it compares to relevant European standards and directions. In the first part of the current thesis an overview is given on the goals and meaning of quality assurance, but also on theoretical starting points and developments of higher education quality assurance and quality evaluation. The overview helps in understanding on what higher education, should pay attention to in quality assurance and which interest groups should be taken into consideration.

The answers to proposed questions in this study were evaluated using document analysis via qualitative content analysis method. Research instrument for the study was a coding algorithm developed by the author and which was based on ESG's standards and guidelines for internal quality assurance.

Documents describing study organization and processes in six Estonian state universities were incorporated to this study as the data source (altogether 124 documents on 1195 pages).

Certain inherent limitations are bound to this study out of which the most important is that the described public documents do not give consistent overview of the approaches, but give an overview of which approaches have been presented in the given documents.

The present study concludes that though only three public universities out of six have officially named ESG as the basis, then the approaches of all six universities are compatible with the ESG's standards and guidelines for internal quality assurance and quality evaluation. The ESG version, which was used as the basis for this thesis, is just recently updated and retrofitting of it just started. Due to that it can be expressed that Estonian public universities, despite not having legal basis to impose rules for internal quality assurance, are operating already today according to ESG standards.

Similar approaches to quality assurance among the academic personnel, student grading and structure of the curriculum are the results of the same law system applying to all the named universities. There are also similarities in how public information is distributed: the results on the outcome of the functions are distributed among the members of the university and not with the involved interest groups or the public. In many cases there was a similarity that goals named in strategic documents are not integrated to all documents that regulate related processes.

Main differences in the approaches are mainly in the process of regular curriculum assessment and which exact stakeholders are included for that.

The results of the given study can be used in successive studies related to quality assurance in universities and in studies related to developments in this field. But also the universities incorporated to this study can use the results of the current master thesis to evaluate their internal quality assurance and quality assessment systems.

Keywords: higher education, quality, quality evaluation, quality assurance, internal quality assurance, internal quality evaluation.

Tänuõnad

Täna kõiki inimesi, kes aitasid kaasa käesoleva töö valmimisele:

- Juhendajat Anita Kärnerit ja kaasjuhendajat Maiki Udami;
- Ülikoolide kontaktisikuid, kes olid abiks dokumentide valikul;
- Gristy Lehtnat keele- ja kirjaabi eest;
- Õde Marist ja vend Andret ning teisi sõpru toetava suhtumise ja abi eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

07.01.2016

Kasutatud kirjandus

- Bernhard, A. (2012). Quality Assurance in an International Higher Education Area: A summary of a case-study approach and comparative analysis. *Tertiary Education and Management*, 18(2), 153-169.
- Begnum, S., & Stjerno, S. (2000). *Towards Best Practise. Quality Improvement Initiatives in Nordic Higher Education Institutions*. Nordic Council of Ministers. Copenhagen: Ekspressen Tryk & Kopicenter.
- Berliini kommünikee. (2003). Külastatud aadressil:
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Berlin_Communique1.pdf
- Blanco-Ramirez, G., & Joseph B. Berger. J. B. (2014). Rankings, accreditation, and the international quest for quality. *Quality Assurance in Education*, 22(1), 88-104.
- Bollaert, L. (2014a). *A Manual for Internal Quality Assurance in Higher Education with a special focus on Professional Higher Education*. Germani: Dr. Josef Raabe Verlags-GmbH.
- Bollaert, L. (2014b). Quality Assurance (Qa) in Europe (2005–2015) From Internal and Institutional to External and International. *Journal of the European Higher Education Area*, 3, 1-24.
- Brennan, J., Shah, T. (2000). *Managing Quality in Higher Education*. An International Perspective on Institutional Assessment and Change. Great Britain: St Edmundsbury Press.
- Cheng, M. (2010). Audit cultures and quality assurance mechanisms in England: a study of their perceived impact on the work of academics. *Teaching in Higher Education*, 15(3), 259- 271.
- Diplomi ja akadeemilise õiendi statuut ja vormid. (2003) Riigi Teataja. Külastatud aadressil:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/128042015007>
- Elo, S., & Kyngas, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107–115.
- EURASHE Report on the Implementation of the Europeans Standards and Guidelines for Quality Assurance in Higher Education Institutions. (2012) Külastatud aadressil
<http://www.eurashe.eu>
- European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report (2012). Külastatud aadressil <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/>

- European Higher Education Area* (2013). The Bologna Declaration of 19 June 1999.
Külastatud aadressil <http://www.ehea.info/>
- Focus on Higher Education in Europe. The Impact of the Bologna Process* (2010). Külastatud aadressil http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/122en.pdf
- Golder, P. N., Debanjan, M., & Moorman, C. (2012). What Is Quality? An Integrative Framework of Processes and States. *Journal of Marketing*, 76(7), 1–23.
- Haaristo, H-S. (2014) *Üliõpilaste tagasiside Eesti kõrgkoolides*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Harvey, L. (2006) *Understanding quality*, in: L. Purser (Ed) *EUA Bologna Handbook: Making Bologna work* Külastatud aadressil <http://www.bologna-handbook.com/>
- Harvey, L, Stensaker, B. (2008) Quality Culture: understandings, boundaries and linkages. *European Journal of Education*, 43(4), 427-442.
- Hohensee, S. (2014). *Täiskasvanute täiendkoolituse kvaliteeditagamise juhendmaterjal täiskasvanute täiendkoolitusasutustele. Kogumik*. Külastatud aadressil http://eaq.ee/sites/default/files/lisad/kvaliteeditagamise_juhendmaterjal_htm.pdf
- Jashim, U, A. (2010). Documentary Research Method: New Dimensions. *Indus Journal of Management & Social Sciences*, 4(1), 1-14.
- Juran, J. M., & Godfrey. A. B. (1998) *Juran 's Quality Handbook*. New York: McGraw-Hill
- Kalayci, N., Watty, K., & Hayirsever, F. (2012). Perceptions of quality in higher education: a comparative study of Turkish and Australian business academics, *Quality in Higher Education*, 18(2), 1–19.
- Kemenade, V. E., Pupius, M., & Hardjono, T.W. (2008). More Value to Defining Quality, *Quality in Higher Education*, 14(2), 175-185.
- Kettunen, J. (2012). External and internal quality audits in higher education, *The TQM Journal*, 24(6), 518-528.
- Kis, V. (2005). *Quality Assurance in Tertiary Education: Current Practices in OECD Countries and a Literature Review on Potential Effects*. Külastatud aadressil <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/38006910.pdf>
- Kvaliteedialase olukorra kaardistamise uuringu aruanne*. (2006). Külastatud aadressil www.ut.ee/lykka/orb.aw/.../Lykka+kvaliteediuringu+aruanne.pdf
- Kvaliteedijuhtimissüsteemid. Alused ja sõnavara*. (2007) Eesti Standardikeskus. Külastatud aadressil <https://www.evs.ee/tooted/evs-en-iso-9000-2007>
- Kõrgharidusega seonduvate kvalifikatsioonide Euroopa regioonis tunnustamise konventsioon*

- (1997). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/1001962>
- Kõrgharidusstandard*. (2013). Riigi Teataja. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13255227>
- Laherand, M. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Langfeldt, L., Stensakera, B., Harvey, L., Huismanc, J., Westerheijdend, D, F. (2009) The role of peer review in Norwegian quality assurance: potential consequences for excellence and diversity. *High Educ*, 59(39), 1–405.
- Mark, E. (2013). Student satisfaction and customer focus in higher education, *Journal of Higher Education Policy and Management*, 35(1), 2-10.
- Martin, M., & Sauvageot, C. (2011). *Constructing an indicator system or scorecard for higher education. A practical guide*. Külastatud aadressil <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/constructing-indicator-system-scorecard-higher-education-2011-en.pdf>
- Mayring, P. (2000) *Qualitative Content Analysis*. Külastatud aadressil research.net/index.php/fqs/article/view/1089/2385
- Mohsin, M., & Kamal, M. A. (2012). Managing Quality Higher Education in Bangladesh: Lessons from the Singaporean and Malaysian Strategies and Reforms, *International Journal of Business and Management*, 7(20), 59–70.
- Oakland, J. S. (2003). *Terviklik kvaliteedijuhtimine. Teooria ja praktika*. Tallinn: OÜ Kõlim.
- Palermo, J. (2013). Linking student evaluations to institutional goals: a change story. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 38(2), 211–223.
- Pukk, J. (2010). *Kõrghariduse kvaliteet ja üliõpilaste edasijõudmine*. Sotsiaalteaduste dissertatsioon. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. Külastatud aadressil <https://books.google.ee/books>
- Shah, M. (2013). The effectiveness of external quality audits: a study of Australian universities, *Quality in Higher Education*, 19(3), 358-375.
- Shah, M., & Jarzabkowski, L. (2013). The Australian higher education quality assurance Framework, *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education*, 17(3), 96-106.
- Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* (2015). Külastatud aadressil https://www.eqar.eu/fileadmin/documents/bologna/ESG_2015.pdf

- Sursock, A. (2015) *Trends 2015: Learning and Teaching in European Universities*.
Külastatud aadressil
http://eua.be/Libraries/Publications_homepage_list/EUA_Trends_2015_web.sflb.ashx
- Sursock, A., & Smidt, H. (2010). *Trends 2010: A decade of change in European Higher Education*. Külastatud aadressil <http://www.eua.eu/Publications.aspx>
- Sick, P. (2000). *Towards Best Practise. Quality Improvement Initiatives in Nordic Higher Education Institutions*. Nordic Council of Ministers. Copenhagen: Ekspressen Tryk & Kopicenter.
- Sistok, A. (2014). *Täiskasvanute täiendkoolituse kvaliteeditagamise juhendmaterjal täiskasvanute täiendkoolitusasutustele. Kogumik*. Külastatud aadressil
http://eaq.ee/sites/default/files/lisad/kvaliteeditagamise_juhendmaterjal_htm.pdf
- Stensakera, B., Harvey, L., Huisman, J., Langfeldt, L & Westerheijden, D, F. (2010).
The Impact of the European Standards and Guidelines in Agency Evaluations,
European Journal of Education, 45(4), 577-587.
- Stensakera, B., Langfeldt, L., Harvey, L., Huismanc, J., Westerheijdend, D, F. (2011).
An in- depth study on the impact of external quality assurance. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 36(4), 465–478.
- Zou, Y.; Du, X., & Rasmussen, P. (2012). Quality of higher education: organisational or educational? A content analysis of Chinese university self-evaluation reports,
Quality in Higher Education, 18(2), 169-184.
- Tammaru, T. (2014). *Täiskasvanute täiendkoolituse kvaliteeditagamise juhendmaterjal täiskasvanute täienduskoolitusasutustele. Kogumik*. Külastatud aadressil
http://eaq.ee/sites/default/files/lisad/kvaliteeditagamise_juhendmaterjal_htm.pdf
- Udam, M. (2013). *Meeting State, Market and Academic concerns: Challenge for External Quality Assurance Of Higher Education Institutions. Estonian Case*.
Sotsiaalteaduste dissertatsioon. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Vaht, G., Tüür, L., & Kulasalu, Ü. (2010). *Higher Education in Estonia, Fourth Edition*,
Tallinn: AS Ajakirjade Kirjastus.
- Vilgats, B. (2009). *Välise kvaliteedihindamise mõju ülikoolile: Eesti kogemuse analüüs*.
Sotsiaalteaduste dissertatsioon. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Westerheijden, D, F. (2005). Walking Towards a Moving Target: Quality Assurance in European Higher Education, *Quality of Higher Education*, 2, 52-71.
- World Declaration on Higher Education for the Twenty – First Century: Vision and Action* (1998). UNESCO. Külastatud aadressil

http://www.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.htm

Wu, S, J., Zhang, D., Schroeder, R, G. (2011). Customization of quality practices: the impact of quality culture, *International Journal of Quality & Reliability Management*, 28(3), 263 – 279.

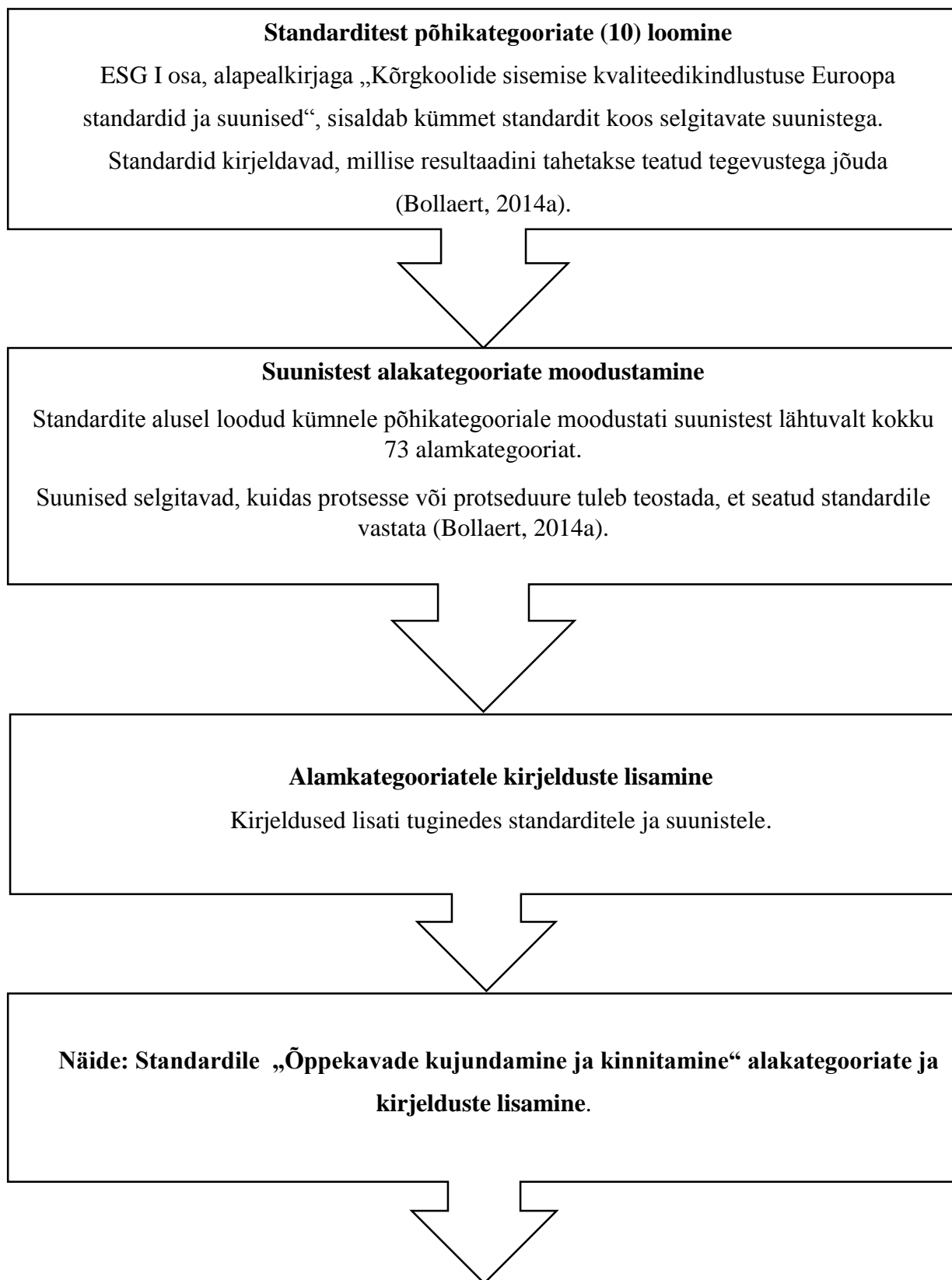
Õppeteenused mitteformaalses hariduses ja koolituses. Põhinõuded teenusepakkujatele. (2013). Eesti Standardikeskus. Külastatud aadressil <https://www.evs.ee/tooted/evs-iso-29990-2013>

Ülikooliseadus. (2013). Riigi Teataja. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072012028>

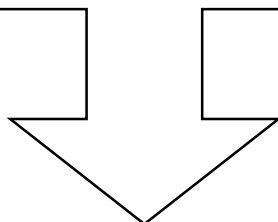
Ühtne hindamissüsteem kõrgharidustasemel, koos diplomi kiitusega (cum laude) andmise tingimustega (2010). Riigi Teataja. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13230393>

Lisad

Lisa 1. Põhikateooriate, alamkateooriate ja koodide moodustamise näide

Õppekavade kujundamine ja kinnitamine on osa institutsiooni formaalsest protsessist	Ülikoolil on kindlad protseduurireeglid õppekavade kavandamiseks ja heakskiitmiseks. Õppekavade koostamine, avamine, haldamine, muutmine, sulgemine jne on reguleeritud valdkondlike dokumentidega. Õppekavade koostamine, avamise, haldamise, muutmise, sulgemisega seonduv on toodud välja institutsiooni eesmärkides ja olulistest strateegilistes dokumentides
õppekava ülesehitus võimaldab vajadusel ümberpaigutusi	Ümberpaigutamine sisaldab praktikat, internatuuri ja teisi sarnaseid perioode õppekavas, mida ei veedeta õppeasutuses, vaid võimaldavad üliõpilasel saada kogemusi oma õpingutega seotud valdkondades väljaspool õppekava ja õppeasutust
õppekavad on kavandatud koostöös üliõpilaste ja tööandjatega	Üliõpilased ja tööandjad on kaasatud õppekavade koostamise protsessi. Ootused osalejatele on välja toodud.
õppekavad on kooskõlas institutsiooni strateegiatega	Õppekavad on institutsiooni missiooni keskmeks. Õppekavade koostamisel võetakse arvesse institutsiooni toimimise eesmärke
õppekavad võimaldavad sujuvat üliõpilaste arengut	Õppekavad on ülesehitatud nõ üksikult üldisele, erialaainetele eelnevad üldharivad ja eeldusained.
õppekavade koostamisel kasutatakse väliste asjatundjate arvamust	Välised asjatundjad ja nende osa õppekavade koostamisel, avamisel, haldamisel, muutmise, sulgemisel on välja toodud.
õppekavade koostamisel peetakse silmas kavandatud eesmärke	Õppekava ja õppainete koostamisel peetakse silmas õppekava eesmärke ja väljundeid. Üliõpilased saavad tööturu vajadustest lähtuva ettevalmistuse. Õppekava läbimisel saadav kvalifikatsioon on selgelt määratletud ning kuvatud ja see vastab nii siseriiklikule kvalifikatsiooniraamistikule kui ka Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule (EQF)
õppekavas on määratud üliõpilaste kavandatud töökoormus	üliõpilaste kavandatud töökoormus on määratud kasutades ECTS
üliõpilastele pakutakse akadeemilisi teadmisi ja oskusi	Õppekavades on määratud fookused ja mahud õpetatava eriala osas. Üliõpilastele pakutakse üldhariduslikke teadmisi. Võimaldatakse osalemist teadustöös.
üliõpilastele pakutakse ülekantavaid oskusi, mis mõjutavad isiklikku arengut	Pakutavad oskused, teadmised väljundid mõjutavad üliõpilase isiklikku arengut ning on kasutatavad hilisemas tööelus. Arendatakse üliõpilaste oskusi ja teadmisi, kuidas olla demokraatlikus riigis aktiivne kodanik.

Vastavalt näites toodud kirjeldustele otsiti ja märgiti ülikoolide dokumentidest kirjeldustele vastavaid tähenduslikud üksused

The screenshot shows the NVivo software interface. The search bar contains 'Õppekavade kujundamine ja kinnitamine'. The results table is as follows:

Name	Sources	Reference	Created On	Created B	Modified On	Modified B
osa institutsiooni formaalsest koostööstamise protsessist	22	39	12.12.2015 0:3	KK	16.12.2015 21:4	KK
õppekava koostamisel kasutatakse väliste asjatundjate arvamust ja hinnanguid	14	22	12.12.2015 0:3	KK	16.12.2015 21:5	KK
õppekava ülesehitus võimaldab vajadusel ümberpaigutusi	1	2	12.12.2015 0:3	KK	15.12.2015 21:0	KK
õppekavad võimaldavad sujuvat üliõpilase arengut	3	4	12.12.2015 0:3	KK	15.12.2015 22:1	KK
õppekavad on kavandatud koostöös üliõpilaste ja tööandjatega	13	20	12.12.2015 0:3	KK	16.12.2015 21:5	KK
õppekavad on koostöös institutsiooni strateegiatega	14	22	12.12.2015 0:3	KK	16.12.2015 21:4	KK
õppekavade koostamisel peetakse silmas avandatud eesmärgid ja väljundeid	16	21	12.12.2015 0:3	KK	16.12.2015 21:5	KK
õppekavas on määratud üliõpilaste kavandatud töökoormus	12	20	12.12.2015 0:3	KK	16.12.2015 21:1	KK
üliõpilastele pakutakse akadeemilisi teadmisi ja oskusi	10	13	12.12.2015 0:2	KK	15.12.2015 22:1	KK
üliõpilastele pakutakse ülekantavaid oskusi, mis mõjutavad isiklikku arengut ning on kasutatavad hilisemas tööelus	20	27	12.12.2015 0:2	KK	15.12.2015 22:1	KK

Märgitud tähenduslikud üksused salvestati, analüüsiti ja toodi välja tulemuste peatükis vastavalt aluseks olnud standardile ja standardi suunistele „Õppekavade kujundamine ja kinnitamine“

Lisa 2. Uuringus kasutatud dokumendid

Valdkond	EMTA	TÜ	EKA	EMÜ	TTÜ	TLÜ	Kokku
strateegia	2	4	4	5	9	5	29
õppekava	1	2	3	2	5	1	14
üliõpilased	3	4	3	3	6	5	24
õppejõud	5	5	3	5	6	6	30
muu õppetegevus	2	5	3	1	2	1	14
kraadid	3	2	3	2	1	2	13
Kokku:	16	22	19	18	29	20	124

Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia

1. Doktoriõppe korraldus ning doktorikraadi kaitsmise tingimused ja kord
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias
2. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia akadeemiliste ametikohtade täitmise eeskiri
3. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia õppejõudude ja teadustöötajate ametinõuded
4. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia akadeemilise personali ametijuhend
5. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia arengukava aastateks 2015-2020
6. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia bakalaureuse– ja magistriõppe lõpetamise ning kraadide kaitsmise tingimused ja kord
7. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia diplomite, akadeemiliste õiendite ja tunnistuste väljaandmise kord
8. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia doktorantide atesteerimise kord
9. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia põhikiri
10. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia töökord
11. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia vastuvõtueeskiri
12. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia õppekava statuut
13. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia õppekorralduseeskiri
14. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia õppejõudude ja teadustöötajate ametinõuded
15. Eesti Muusika– ja Teatriakadeemia õppejõudude ja teadustöötajate atesteerimise kord
16. Varasemate õpingute ja erialase töökogemuse arvestamise tingimused ja kord
Eesti Muusika– ja Teatriakadeemias

Tartu Ülikool

1. Tartu Ülikooli akadeemilise personali ametijuhend
2. Tartu Ülikooli arengukava 2015–2020

Lisa 2 järg

3. Tartu Ülikooli doktorikraadi andmise kord
4. Tartu Ülikooli diplomite, residentuuri tunnistuste ja akadeemiliste õiendite vormistamise ja väljaandmise kord
5. Tartu Ülikooli põhikiri
6. Tartu Ülikooli siseauditi eeskiri
7. Tartu Ülikooli seadus
8. Tartu Ülikooli tasemeõppes tagasiside küsimise ja arvestamise kord
9. Tartu Ülikooli tasemeõppes varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise tingimused ja kord
10. Tartu Ülikooli õppejõudude ja teadustöötajate ametikohtade täitmise kord
11. Tartu Ülikooli õppejõudude ja teadustöötajate ametinõuded
12. Tartu Ülikooli õppejõudude ja teadustöötajate atesteerimise kord
13. Tartu Ülikooli töökord
14. Tartu Ülikooli vastuvõtueeskiri doktoriõppes 2015/16 õppeaastal
15. Tartu Ülikooli vastuvõtueeskiri kõrghariduse esimeses ja teises astmes 2015/16 õppeaastal
16. Tartu Ülikooli õppekava statuut
17. Tartu Ülikooli õppekorralduse eeskiri
18. Tartu Ülikooli õppekavade sisehindamise kord
19. Tartu Ülikooli õppekorraldusega seonduvate otsuste vaidluskomisjoni kodukord
20. Tartu Ülikooli õppekvaliteedi edendamise auhinna statuut
21. Tartu Ülikooli üliõpilaskonna põhikiri
22. Õpeinfosüsteemi korraldus Tartu Ülikoolis

Eesti Kunstiakadeemia

1. Eesti Kunstiakadeemia akadeemilise personali ametijuhend
2. Eesti Kunstiakadeemias antavate akadeemiliste kraadide nimetuste kinnitamine
3. Eesti Kunstiakadeemia arengukava aastateks 2011-2015
4. Eesti Kunstiakadeemia bakalaureuseõppe lõpetamise tingimused ja kord
5. Eesti Kunstiakadeemia doktoriõppe statuut
6. Eesti Kunstiakadeemia eetikakoodeks
7. Eesti Kunstiakadeemia kvaliteedikomisjoni statuut
8. Eesti Kunstiakadeemia magistritööde koostamise ja kaitsmise kord
9. Eesti Kunstiakadeemia põhikiri

Lisa 2 järg

10. Eesti Kunstiakadeemia rahvusvahelistumise tegevuskava 2011-2015
11. Eesti Kunstiakadeemia teadus – ja arendustegevuse strateegia aastateks 2011 - 2015
12. Eesti Kunstiakadeemia õppejõudude ja teadustöötajate ametikohtade täitmise eeskiri
13. Eesti Kunstiakadeemia õppejõudude ja teadustöötajate atesteerimise tingimused ja kord
14. Eesti Kunstiakadeemia õppekava statuut
15. Eesti Kunstiakadeemia õppekorralduse eeskiri
16. Eesti Kunstiakadeemia varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise tingimused ja kord
17. Eesti Kunstiakadeemia vastuvõtu tingimused ja kord
18. Eesti Kunstiakadeemia õppetöö koormuste planeerimise eeskiri
19. Eesti Kunstiakadeemia üliõpilaskonna põhikiri

Eesti Maaülikool

1. Doktorikraadi taotlemise ja kaitsmise tingimused ning kord Eesti Maaülikoolis
2. Eesti Maaülikooli arengukava aastani 2015
3. Eesti Maaülikooli bakalaureuse- ja magistrikraadi ning rakenduskõrgharidusõppe diplomi andmise tingimused ja kord
4. Eesti Maaülikooli korraliste õppejõudude ja teadustöötajate töölevõtu konkursi eeskirjad
5. Eesti Maaülikooli kvaliteedikäsiraamat
6. Eesti Maaülikooli põhikiri
7. Eesti Maaülikooli teadus- ja arendustegevuse strateegia aastani 2015- teadmistepõhine biomajandus
8. Eesti Maaülikooli varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise ning õpitulemuste ülekandmise tingimused ja kord
9. Eesti Maaülikooli 2015 a vastuvõtueeskiri
10. Eesti Maaülikooli õppejõudude ja teadustöötajate ametijuhend
11. Eesti Maaülikooli õppejõu ja teadustöötaja ametikohale nimetamise kord
12. Eesti Maaülikooli õppejõudude ja teadustöötajate atesteerimise kord
13. Eesti Maaülikooli korraliste õppejõudude ja teadustöötajate töölevõtu konkursi eeskirjad
14. Eesti Maaülikooli õppekavagruppide kestlikkuse kontseptsioon
15. Eesti Maaülikooli õppekava jätkusuutlikkuse hindamise näidis

Lisa 2 järg

16. Eesti Maaülikooli õppekava statuut
17. Eesti Maaülikooli õppekorralduseeskiri
18. Eesti Maaülikooli üliõpilaskonna põhikiri

Tallinna Tehnikaülikool

1. Tallinna Tehnikaülikooli ainekava vormistamise juhend
2. Tallinna Tehnikaülikooli akadeemilise eetika koodeks
3. Tallinna Tehnikaülikooli akadeemilise personali ametijuhend
4. Tallinna Tehnikaülikooli akadeemilise personali töösoorituse hindamise juhised
5. Tallinna Tehnikaülikooli arengukava 2011–2015: akadeemiline kvaliteet
6. Tallinna Tehnikaülikooli bakalaureuse-, integreeritud- ja rakenduskõrgharidusõppesse kandideerimise konkursi tingimused, lävendid ja piirarvud 2015/2016. õa vastuvõtuks
7. Tallinna Tehnikaülikooli doktorantide atesteerimise tingimused ja kord
8. Tallinna Tehnikaülikooli juhtimissüsteemi käsiraamat
9. Tallinna Tehnikaülikooli personalikoolituse korralduse eeskiri
10. Tallinna Tehnikaülikooli personalistrateegia
11. Tallinna Tehnikaülikooli põhikiri
12. Tallinna Tehnikaülikooli seadus
13. Tallinna Tehnikaülikooli teadus- ja arendustegevuse strateegia aastateks 2005–2015
14. Tallinna Tehnikaülikooli õppetegevuse kvaliteedikindlustamise põhimõtted
15. Tallinna Tehnikaülikooli õppetegevuse strateegia
16. Tallinna Tehnikaülikooli õppetegevuse tagasiside küsimise ja arvestamise kord
17. Tallinna Tehnikaülikooli töökorralduse eeskiri
18. Tallinna Tehnikaülikooli valimiseeskiri
19. Tallinna Tehnikaülikooli varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise tingimused ja kord
20. Tallinna Tehnikaülikooli õpingute lõpetamise eeskiri
21. Tallinna Tehnikaülikooli õppekavade eneseanalüüsi vorm
22. Tallinna Tehnikaülikooli õppekavakomisjoni töökord
23. Tallinna Tehnikaülikooli õppekava statuut
24. Tallinna Tehnikaülikooli õppekava vormistamise ja tüüpõpingukava koostamise juhend
25. Tallinna Tehnikaülikooli õppekorralduse eeskiri

Lisa 2 järg

26. Tallinna Tehnikaülikooli magistriõppesse kandideerimise nõuded, konkursi tingimused ja piirarvud 2015/2016. õppeaasta vastuvõtuks
27. Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilaste nõustamissüsteemi arenguprogramm 2012–2015
28. Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilaskonna põhikiri
29. Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilaste vastuvõtueeskiri

Tallinna Ülikool

1. Sisseastumisnõuded Tallinna Ülikooli 2014/2015. õppeaasta vastuvõtul
2. Tallinna Ülikooli akadeemiline harta
3. Tallinna Ülikooli akadeemilise komisjoni statuut
4. Tallinna Ülikooli akadeemilise personali koormusarvestuse alused
5. Tallinna Ülikooli akadeemiliste kraadide nimetused
6. Tallinna Ülikooli arengukava
7. Tallinna Ülikooli doktoriõpingute ja doktoritööde kaitsmise eeskiri
8. Tallinna Ülikooli e-õppe tegevussuundade kinnitamine 2014. aastaks
9. Tallinna Ülikooli hinnatuima õppejõu tunnustamise statuut
10. Tallinna Ülikooli personalikoolituse eeskiri
11. Tallinna Ülikooli põhikiri
12. Tallinna Ülikooli tasemeõppe vastuvõtutingimused ja –kord
13. Tallinna Ülikooli teadus- ja arendustegevuse strateegia aastateks 2012-2016
14. Tallinna Ülikooli töösuhete eeskiri
15. Tallinna Ülikooli töötasustamise eeskiri
16. Tallinna Ülikooli õppekava statuut
17. Tallinna Ülikooli õppekorralduse eeskiri
18. Tallinna Ülikooli üliõpilaskonna põhikiri
19. Tasemeõppetegevuse tagasisideküsitluste ja analüüside korraldamine Tallinna Ülikoolis
20. Tuutortegevuse korraldamise alused Tallinna Ülikoolis

Lisa 3. Töös kasutatavad lühendid

EHIS - Eesti Hariduse Infosüsteem

EKA - Eesti Kunstiakadeemia

EKKA - Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuur

EMTA - Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

EMÜ - Eesti Maalikool

ENQA - European Association for Quality Assurance in Higher Education

ESG - Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area

EQFM - Euroopa täiuslikkumudel

EUA - European University Association

EURASHE - European Association of Institutions in Higher Education

ISO (International Organization for Standardization) – rahvusvaheline standardiorganisatsioon

TLÜ - Tallinna Ülikool

TTÜ - Tallinna Tehnikaülikool

TÜ - Tartu Ülikool

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katre Koit (sünnikuupäev 08.09.1971)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Lähenemisviisid sisemisele kvaliteedikindlustamisele ja -hindamisele Eesti ülikoolides ning lähenemisviiside kooskõla Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse standardite ja suunistega“, mille juhendaja on Anita Kärner ja kaasjuhendaja Maiki Udam
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 07.01.2016